

DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2018 m.
rugsėjis
Nr. 3 (224)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Marijampolės K.Donelaičio draugijos susirinkime – sveikinimai ir artimiausi planai	3
Karaliaučiaus krašto vaikai – Didžių žmonių žemėje.....	4
Emilija Algudė Bukontienė: „K. Donelaičio kraštui atidaviau 20 savo darbo metų“	6
Atidengta atminimo lenta dr. Valteriui Didžiui	9
Tilžės aktas – Mažosios Lietuvos Nepriklausomybės deklaracija	10

SUKAKTYS

Minimos 160-osios Martyno Jankaus gimimo metinės	13

2018-IEJI – VYDŪNO METAI

Karaliaučiaus krašto lietuvių vaikai Šventojoje kūrė filmą apie Vydūną.....	14
Punske – Vydūno jubiliejui skirta fotografijų paroda	16
„Spindulys esu tos begalinės šviesos...“	18

K.DONELAITIS

Nusilenkėme Mažosios Lietuvos šviesuoliams Kristijonui Donelaičiui ir Liudvikui Rėzai	20
Gyveno Tolminkemyje.....	22

PAMOKOS

Учимся говорить по-литовски	23

ATMINTIS

Atminties žodis	24

LITERATŪRA

Slaptinę laiką uždangą praskleidus.....	25

Pirmajame viršelyje – jaunieji šventės „Mes – Lietuvos vaikai“ dalyviai (Algio Vaškevičiaus nuotr.).

Paskutiniajame viršelyje – Auga ir žaliuoja Lazdynėlių qžuolai K.Donelaičio gimtinėje (Algio Vaškevičiaus nuotr.).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

LT-68295 Marijampolė,
Vytauto g. 28
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K.Donelaičio draugijos
pirmininkas,
Saulius Svilius – techninis
redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G.Skamaročius (pirmininkas),
N.Kitkauskas, V.Gočas,
V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,
A.Matulevičius, R.Senapėdis,
V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai
2018-09-28

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 1200 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:
LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir televizijos
rėmimo fondas bei VšĮ Nemuno
euroregiono Marijampolės biuras

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

www.nemunus.info

Marijampolės K.Donelaičio draugijos susirinkime – sveikinimai ir artimiausi planai

Susirinkimo dalyviai prie K.Donelaičio paminklo.

Neseniai po vasaros atostogų buvo surengtas Marijampolės K.Donelaičio draugijos susirinkimas. Jame dalyvavo nemažas būrys draugijos narių, taip pat Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius.

Iš pradžių buvo uždegtos ir padėtos žvakutės prie K.Donelaičio paminklo, o vėliau susirinkimo dalyviai darbą tęsė evangelikų liuteronų bažnyčios patalpose. Čia pirmiausia su garbingu 85-erių metų jubiliejumi buvo pasveikintas inžinierius Vytautas Gaulia, kurio iniciatyva ir buvo įkurta Marijampolės K.Donelaičio draugija. Draugijos pirmininkė Vida Mickuvienė sakė, kad Marijampolės kolegijoje steigti tokią draugiją V.Gaulia įkalbinėjo apie dvejus metus, kol 2010 metais susirinko iniciatyvinė grupė ir draugija buvo įsteigta, o jos pirmininke išrinkta V.Mickuvienė.

Įteikus jubiliatui gėles ir sugiedojus „Ilgiausių metų“, V.Gaulia

papasakojo, jog pirmą kartą į Karaliaučiaus kraštą pateko dar 1945 metų kovo pradžioje būdamas paaugliu, kai su kareiviais ten ieškojo karo trofėjų. Antrą kartą ten grįžo jau baigęs inžinerijos studijas tuomečiame Kauno politechnikos institute. Vėliau V.Gaulia daugybę kartų važiavo į šį kraštą lydėdamas turistų grupes ir pasakodamas jo istoriją. Per kelis dešimtmečius jo dėka daugiau kaip tūkstantis Marijampolės, Vilkaviškio ir kitų aplinkinių rajonų žmonių pabuvojo šiame krašte, aplankė K.Donelaičio memorialinį muziejų ir kitas kiekvienam lietuviui brangias vietas.

Po sveikinimų buvo aptarta skyriaus veikla, prisiminti renginiai, kuriuose šiemet buvo dalyvauta, išvykos į Karaliaučiaus kraštą, muziejaus Tolminkiemyje lankymai. Itin sėkminga

buvo mokinių ir jų mokytojų išvyka į Tolminkiemį gegužės mėnesį, kai ten apsilankė ir pačius geriausius išpūdžius parsivežė daugiau kaip 40 asmenų.

Susirinkimo metu K.Donelaičio draugijos pirmininkas G.Skamaročius papasakojo, su kokiomis kliūtimis susiduriama pastaruoju metu keliaujant į Karaliaučiaus kraštą, informavo apie padėtį uždarant Tilžės (Sovetsko) miesto muziejų.

Draugijos nariai aptarė artimiausius planus – lapkričio 22 dieną Marijampolėje bus surengta konferencija „Mažosios Lietuvos asmenybių įtaka lietuvių tautinei savimonei: nuo I.Kanto, K.Donelaičio iki M.Jankaus, Vyduo“. Konferencijoje pranešimus skaitys žymus Lietuvos filosofai, literatūrologai, kiti svečiai. Platesnė informacija ir konferencijos programa bus paskelbti vėliau.

DŽ informacija

Vytauto Gaulios iniciatyva buvo įkurta Marijampolės K.Donelaičio draugija.

Lietuvoje liepos mėnesį viešėjo Karaliaučiaus (Kaliningrado) krašto jaunieji atlikėjai – Pilkalnio (Dobrovolsko) lietuvių vaikų folkloro ansamblis „Malūnėlis“, Gumbinės (Gusevo) vaikų folkloro ansamblis „Nadrūvėlė“ ir Ramuvos (Gurjevsko) folkloro ansamblis „Rūtelė“. Pagrindinis šių trijų kolektyvų ir jų vadovų apsilankymo Lietuvoje tikslas buvo dalyvauti jubiliejinėje Dainų šventėje, bet kartu jiems surengta kūrybinė stovykla, o prieš išvykdam į namus jaunieji atlikėjai surengė jaudinančią koncertą Kauno karininkų ramovėje.

Šis kaimyninės šalies vaikų apsilankymas Lietuvoje buvo Baltų kultūros ir mokslo paramos fondo renginių ciklo „Mes – Lietuvos vaikai“ dalis. Fondo vadovas Sigitas Šamborskis įdėjo daug pastangų ir paskyrė daug laiko, kad savaitę trukusi jaunųjų atlikėjų viešnagė Lietuvoje būtų išties įsimintina.

Svečiai iš Karaliaučiaus krašto, atvykę autobusu į Panemunę, ke-

Karaliaučiaus krašto vaikai – Didžiųjų žmonių žemėje

lioms dienoms įsikūrė Kintuose, kur Kintų Vydūno kultūros centre jiems buvo rengiamos pažintinės pamokos. Vaikai čia galėjo aplankyti neseniai duris atvėrusius „Vidinio tilsmo“ ir „Pojučių“ kambarius, jiems buvo rengiamos ekskursijos, svečiams papasakota apie Vydūną, kurio 150-osios gimimo metinės šiemet minimos ir visi 2018 metai paskelbti Vydūno metais.

Vaikams itin patiko pažintiniai praktiniai užsiėmimai, kurių metu jie mokėsi gaminti atvirukus, lipdė iš molio, piešė, bendravo, grojo įvairiais muzikos instrumentais. Kartu jie čia rengėsi ir repetavo ruošdamiesi savo pasirodymui Dainų šventėje Vilniuje. Karaliaučiaus krašto jaunieji atlikėjai turėjo galimybę aplankyti Ventės ragą, dviračiais pasivažinėti po Kintų apylinkes, jiems surengta vakaronė kartu su Klaipėdos etnocentro

vaikų Mažosios Lietuvos folkloro ansambliu „Kuršiukai“.

S.Šamborskis pasakojo, kad svečiams labai patiko ir kelionė traukiniu iš Klaipėdos į Vilnių, pažintinė ekskursija po Lietuvos sostinę ir vakarienė Bernardinų sode. Dalyvavimas Lietuvos dainų šventės folkloro dienoje „Didžiųjų žmonių žemė“ taip pat vaikams paliko neišdildomus įspūdžius, kuriais jie grįžę į Karaliaučiaus kraštą pasidalins su savo draugais ir artimaisiais.

Po Dainų šventės vaikai dar nešukbėjo į namus – jiems surengta ekskursija po Trakus, taip pat apsilankymas „Šaltupio“ kaimo turizmo sodyboje, kur jie susirado daug draugų bei dalyvavo bendroje linksmoje popietėje su „Suzuki“ mokyklos muzikuojančiais vaikais iš Lietuvos. Vaikai daug bendravo tarpusavyje, mokėsi vieni iš kitų, pasikeitė adresais ir susitarė bendrauti ateityje.

Jaunieji atlikėjai parodė jaudinančią programą.

Atvykę į Kauną, jaunieji atlikėjai iš Karaliaučiaus krašto kartu su Lietuvos kolektyvais padovanojo įspūdingą koncertą, kuris į Kauno karininkų ramovę suviliojo nemažai žiūrovų. Renginį lietuviškomis senovinėmis dainomis čia pradėjo Kauno sutartinių giedotojų grupė „Kadujo“, jį tęsė „Aukso paukštės“ apdovanojimo laureatas, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto „Atžalyno“ progimnazijos vaikų folkloro ansamblis „Kaukutis“. Šio kolektyvo nariai ir vadovai jau daug metų bendrauja su Karaliaučiaus krašto jaunaisiais atlikėjais, padeda rengti jiems pasirodymus, konsultuoja, taip pat parūpina ir tautinius rūbus pasirodymams.

Jau netrukus į sceną žengė visų trijų svečių kolektyvai, kurie atliko keletą bendrų dainų ir šokių. Apie penkių dešimčių jaunųjų lietuviukų pasirodymas iki širdies gelmių sujaukino koncerto žiūrovus ir ne vienam išspaudė ašarą, nes vaikai puikiai dainavo lietuviškas dainas, grojo lietuvių liaudies instrumentais ir gražiai šoko. Tad plojimų negailėta ir Almos Janvariovos bei Jono Asakavičiaus vadovaujamam „Malūnėliui“, kuris koncertuoja jau nemažai metų, ir Gražinos Koliago vadovaujamai „Nadrūvėlei“, ir „Rūtelei“, vadovaujamai Elenos Jegorovos ir Nijolės Naimušinos.

Šventėje pasirodė ir keletas suaugusiųjų kolektyvų iš Mažosios Lietuvos – tai Karaliaučiaus miesto L.Rėzos lietuvių kultūros draugijos ansambliai „Gabija“ bei „Penki vaike“, vadovaujami A.Karmilavičiaus, Tilžės (Sovetsko) ir Ragainės (Nemano) moterų ansamblis „Birutė“, taip pat Tilžės moterų ansamblis „Tilzita“.

Gražų pasirodymą susirinkusiems dovanojo solistai Rūta Morozovaitė bei Juozas Janušaitis, Kauno folkloro klubas „Liktuzė“, o Prienų rajono mėgėjų teatras „Veidrodis“ parodė ištrauką iš

S.Šamborskis įdėjo daug darbo rengdamas šią šventę.

Justino Marcinkevičiaus dramos „Mindaugas“, kurios režisierius – Jonas Grabauskas.

Jaudinanti buvo ir renginio pabaiga, kai visi atlikėjai sudainavo bendrą dainą, kurią dar 1998 metais Karaliaučiaus krašto lietuviai kartu su prezidentu Valdu Adamkum dainavo tuomečiuose Statybos tresto kultūros rūmuose – „Kur eisiu eisiu, kur būsiu būsiu - vis Lietuvos neužmiršiu“.

Koncerto rengėjai jauniems atlikėjams dovanojo didžiulį tortą „Mes – Lietuvos vaikai“, kurio užteko visiems.

Renginio dalyvius sveikino Lietuvos universitetų moterų asociacijos ir XXVII knygos mėgėjų draugijos vadovė Dalia Poškienė, pasidžiaugusi, kad vaikai iš kaimyninės šalies puikiai saugo lietuviškas tradicijas, daug dirba rengdami tokius pasirodymus.

Žurnalo „Donelaičio žemė“ redaktorius pasidžiaugė, kad žurnalas, spausdinamas 1200 egzempliorių tiražu pasiekia skaitytojus anapus Lietuvos sienos, kad nors ir nelengvomis sąlygomis tarp abiejų kaimyninių šalių vyksta kultūrinis bendravimas ir bendradarbiavimas. Jis linkėjo ir toliau puoselėti lietuvišką žodį, dainą ir šokį.

Į šventę atvykęs šią vasarą Lietuvoje viešintis svečias iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Čikagos Ernestas Lukoševičius kalbėjo kaip Šaulių sąjungos Čikagos skyriaus atstovas. Jis pabrėžė, kad lietuviai, kokiame pasaulio kampelyje begyventų, turi saugoti tai, ką jiems perdavė tėvai ir protėviai, nes visi esame vienos tautos dalis.

„Atstumai, sienos ir politinė situacija neturėtų skirti žmonių. Jūs esate ypatingi, nes gyvenate protėvių žemėje ir saugojate ten lietuviybę. Aš labai kviečiu atvykti į Čikagą, susitikti su ten gyvenančiais lietuviais, pabendrauti ir pamatyti, kaip mes saugome lietuviybę anoje Atlanto pusėje. Ačiū Sigitui Šamborskiui, kuris kantriai ir ištikimai dirba lietuviybės labui, negaila laiko, sveikatos ir pastangų, kad tokie renginiai ir toks bendravimas vyktų“, - sakė svečias iš Amerikos.

Po renginio pakalbintas S.Šamborskis džiaugėsi, kad jaunieji atlikėjai iš Karaliaučiaus krašto namo išsivežė gerus įspūdžius, viskas vyko sklandžiai, daug žmonių stengėsi, kad vaikai kuo daugiau pamatytų, pabendrautų ir dar labiau pamiltų mūsų žemę. Šį projektą iš dalies parėmė Lietuvos kultūros taryba bei Kauno miesto savivaldybė, lėšų skyrė ir Amerikoje, Niujorke veikiantis Tautos fondas.

Algis Vaškevičius
Autoriaus nuotr.

Šventinio torto užteko visiems.

Emilija Algaudė Bukontienė: „K. Donelaičio

Pernai lapkričio 30 d. Lietuvos rašytojų sąjungos svetainėje buvo įteikti K. Donelaičio medaliai „Širdings bro-lau...“. Šįkart iš arčiau supažindinate su mokytoja Emilija Algaude Bukontiene, kuri medaliu buvo apdovano-ta už lietuvių kalbos ir etnokultūros mokymą, lietuviškos tapatybės stiprinimą Mažosios Lietuvos Ragainės (Nemano) rajone nuo 1998 iki 2017-ųjų metų, straipsnių rengimą „Do-nelaičio žemei“ ir ki-tiems leidiniams.

- **Prisistatykite mūsų žurnalo skaitytojams, papasakokite apie save.**

- Esu aukštaitė iš vidurio Lietuvos. Baidiau Šeduvos vidurinę mokyklą, tuomečiame Pedagoginiame institute įgijau lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Dirbau Šilalės ir Tauragės mokyklose mokytoja, direktoriaus pavaduotoja, Švietimo skyriuje. 1998 metais pradėjau dirbti Karaliaučiaus (Kaliningrado) krašto Ragainės rajono Kraupiško (Uljanovo) vidurinėje mokykloje lietuvių kalbos ir etnokultūros fakultatyvo mokytoja.

Kaip suradau šią mokyklą? Su Tauragės mokytojais važiuovome į Tolminkiemį. Šviesaus atminimo mokytoja Zenona Jurevičiūtė, dirbusi Būdviečių (Malomožaisko) vidurinėje mokykloje, paklausė, ar nenorėčiau dirbti Karaliaučiaus krašte. Sustojome Kraupiške (Uljanove). Mokiniai, pamatę didelį

E.A. Bukontienė 20 metų dirbo pedagoginį darbą Karaliaučiaus krašte.

autobusą, su mumis sveikinosi vokiškai, parodė, kur gyvena direktorius. Nuėjome į namus, jis papasakojo apie mokyklą ir sutiko, kad būtų dėstomas lietuvių kalbos fakultatyvas.

- **Daug metų dirbote Karaliaučiaus krašto mokykloje. Kokie ryškiausi prisiminimai liko iš to darbo?**

- Liko šviesūs prisiminimai. Apie tą kraštą ir jo šviesuolius žinojau nelabai daug, nei mokykloje, nei institute apie juos, išskyrus Kristijoną Donelaitį, beveik nebuvo kalbama. Kai pradėjau domėtis, jo praeitis pasirodė tikrai įdomi. Tai aukštos dvasinės kultūros, bet tragiško likimo kraštas, padovanojęs pasauliui daug įžymių žmonių.

Sunku suskaičiuoti, kiek moksleivių per tuos darbo mokslo metus mokėsi lietuvių kalbos. Pastaraisiais metais lietuvių kalbos fakultatyvą lankė buvusių mokinių vaikai. Susiklostė fakultatyvo tradicijos, buvo geri santykiai su mokyklos vadovybe, mokytojų kolektyvu, mokyklos bendruomene, mokinių tėvais, krašto lietuviais.

Nors keitėsi mokiniai, bet tikslai liko tie patys: ne tik mokyti lietuvių kalbos, puoselėti lietuviybę, supažindinti su Lietuva, jos istorija, papročiais, tradicijomis, įžymiais kultūros ir visuomenės veikėjais, švęsti lietuviškas šventes, pažymėti atmintinas dienas. Stengiausi ugdyti mokinių savimonę, jų patrioti-

nus jausmus, puoselėti mūsų tautos dvasines vertybes. Telkiau mokinius, jų tėvelius, vietos lietuvių bendruomenės narius lietuviškai veiklai. Visada žinojau, kad esu lietuvė ir atstovauju Lietuvai.

- **Kokių savybių reikia turėti mokytojui, kuris moko lietuvių kalbos anapus sienos gyvenančius vaikus?**

- Vaikai visur panašūs. Reikia juos mylėti, stengtis sudominti, mokėti išklausti ir gerbti. Reikia gerbti įstatymus, tradicijas, papročius, būti tolerantiškiems.

Nelengva kelionė buvo į mokyklą. Važiuodavau naktį, kol važiuo autobusas, vėliau labai anksti rytą. Paskui tuo laiku nebevažiuodavo jokie autobusai. Teko

kraštui atidaviau 20 savo darbo metų“

ieškoti, tartis su tais, kurie važiuoja. Dažnai iki Panemunės važiuodavau taksi. Mokykloje būdavau anksti, dar prieš pirmą pamoką.

- Kokie Jums pasirodė to krašto mokiniai – ar jiems svarbi lietuvių kalba, ar jie domisi mūsų šalimi?

- Džiaugiuosi, kad mokiniai noriai lankė fakultatyvą, buvo kalbančių lietuviškai. Visada dalyvaudavome lietuvių kalbos olimpiadose, ateidavo mokiniai ir sakydavo: „Mokytoja, noriu dalyvauti olimpiadoje, ruoškimės“. Ir tai sakydavo ne tik žemesniųjų klasių mokiniai, kuriems užtenka išmokti eilėraščių, bet ir vyresniųjų klasių, kuriems reikėdavo atlikti užduotis raštu. Kartais netgi norėdavo atsiprašyti iš pamokų, kad galėtų ateiti į fakultatyvo užsiėmimus.

Mokiniai noriai dalyvaudavo

įvairiuose konkursuose, kuriuos organizuodavo Regioninės lietuvių kalbos mokytojų asociacija, Karaliaučiaus Švietimo ministerija, Plėtotės institutas, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo, Užsienio reikalų ministerijos, Vilniaus lietuvių namai, Pasaulio lietuvių bendruomenė, K.Donelaičio draugija, Lietuvių kalbos institutas, Marijampolės moksleivių kūrybos centras ir K.Donelaičio draugijos Marijampolės skyrius, Lietuvos moksleivių neformaliojo švietimo centras, „Naisių vasara“, Tauragės moksleivių kūrybos centras. Mokiniai džiaugėsi apdovanojimais ir prizais.

Fakultatyvo lankytojai labai laukdavo vasaros ir ekskursijų. Jų metu supažindinau su Lietuva, aplankėme daugelį vietovių, pabuvojome įžymiose Karaliaučiaus krašto vietose, lankėmės muzie-

juose. Kasmet važiuodavome į Tolminkiemį, pavaikščiოდavome tais takais, kuriais vaikščiojo K. Donelaitis, tarsi pabendraudavome su poetu ir atsisveikindavome iki kitų metų. Ekskursijose dalyvaudavo ne tik fakultatyvą lankantys moksleiviai, bet ir jų tėveliai, kai kurie mokytojai, lietuvių bendruomenės nariai.

Bendradarbiavome su Tauragės moksleivių kūrybos centru, 2004-aisiais metais pasirašėme bendradarbiavimo sutartį, ne kartą lankėmės, dalyvaudavome centro organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Šv. Kalėdų ir Šv. Velykų proga mus sveikindavo Pagyvenusių žmonių asociacijos Tauragės skyriaus klubas „Subvimas“, padovanodavo lietuviškų saldumynų, knygų, tradiciniais raštais vašku margintų margučių, riešinių, pirštinių, įvairių suvenyrų. Tai buvo neįkainojamas ryšys su Lietuva.

Fakultatyvą lankė ne tik lietuviškos kilmės moksleiviai, jie domėjosi Lietuva, noriai mokėsi lietuvių kalbos. Ačiū toms lietuviškos motinoms, kurios išmokė savo vaikus senosios protėvių kalbos. Buvo šeimų, kur namuose kalbėjo lietuviškai, turėjo giminių Lietuvoje, nuvažiuodavo pas juos. Tik gaila, kad sulig kiekviena karta lietuviybės tame krašte mažėja.

Džiaugiuosi, kad būvę mokiniai, baigę mokyklą, neužmiršta

E.A.Bukontienei K.Donelaičio medalį „Širdings brolau...“ įteikia buvęs Lietuvos konsulas Tilžėje Bronius Makauskas.

lietuvių kalbos, jie apsilankydavo mokykloje, pabendraudavome, kai kurie ir dabar paskambina.

- Ar skaudu buvo atsisveikinti su darbu anapus sienos?

- Atsisveikinti su darbu buvo sunku ir netikėta. Būčiau užbaigusi mokslo metus ir toliau nebedirbusi. Keista, kad buvo tokie geri santykiai su mokyklos vadovybe, mokytojais, bet nesulaukus mokslo metų pirmojo pusmečio pabaigos, buvo pasakyta, kad mokykloje nebereikalinga lietuvių kalba. Ruošėmės olimpiadai, literatūros ir muzikos popietei Tolminkiemyje, fakultatyvo renginiams. Liko nebaigti darbai, neįgyvendinti planai ir nuoskauda širdyje. Daugiau į mokyklą nebuvau nuvažiavusi, dabar jau ir vizos neturiu.

Per dvidešimt darbo metų pažinau tą kraštą, jo istoriją, kultūrą, sutikau daug gerų, įdomių žmonių, kuriems brangi Donelaičio žemė. Rinkau medžiagą apie to krašto šviesuolius mokyklos kraštotyros muziejui, dabar abejoju, ar ji bus reikalinga. Žinoma, jeigu būčiau dirbusi Lietuvoje, būčiau gavusi didesnę pensiją. Dabar už 55-erius darbo metus gaunama pensija tik 16 eurų didesnė už skurdo ribą. Tokia mūsų dienų realybė.

- Papasakokite plačiau ir apie savo žurnalistinį darbą – daug metų rašėte ir turbūt teberašote straipsnius įvairiems leidiniams – mūsų žurnalui, „Vorutai“, Čikagos „Draugui“ ir kitiems.

- Nelabai turiu ką ir pasakoti. Straipsnius rašydavau, kai dirbau Švietimo skyriuje, tik jų tematika buvo kita. Dirbdama Karaliaučiaus krašte, rašiau apie lietuvišką veiklą, lietuvių kalbos mokytojų asociacijos, lietuvių bendruomenės organizuojamus renginius, ekskursijas, šventes. Rašiau, nes kažkas turėjo rašyti, į Lietuvos istorijos laikraštį „Vorutą“, Jungti-

nėse Amerikos Valstijose, Čikagoje leidžiamą „Draugą“, Kanados „Tėviškės žiburius“, „Donelaičio žemę“, „Mokslo Lietuvą“. Mano straipsnių buvo išspausdinta „Lietuvos aide“, „Pasaulio lietuvyje“, „Liuteronų balse“, „Šeiminkėje“, almanache „Rambynas“.

- Pernai minint Mažosios Lietuvos (Tilžės) akto sukaktį Jūs buvote apdovanota K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau...“. Ką Jums reiškia šis apdovanojimas? Kokie prisiminimai liko iš to įteikimo iškilnių?

- Apdovanojimas K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau...“ buvo netikėtas ir labai malonus. Tai vyko tokioje gražioje šventinėje aplinkoje. Nuoširdžiai dėkoju už šiltus žodžius ir mano darbo įvertinimą. Tai buvo paskutinis mėnuo, kai dirbau mokykloje.

Tuo pačiu noriu padėkoti už tuos darbo metus, už įdomius renginius, įvairius konkursus buvusiam Lietuvos Respublikos konsului Tilžėje (Sovetske) prof. Broniui Makauskui, VšĮ Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenės pirmininkui Sigitui Šamborskiui, K. Donelaičio draugijos pirmininkui Gintarui Skamaročiui ir Marijampolės K. Donelaičio draugijos vadovei Vidai Mickuvienei, Karaliaučiaus krašto lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkui Aleksui Bartnikui, taip pat Mažosios Lietuvos fondo atstovui Lietuvoje Jonui Glinskiui. Ačiū Algirdui Karmilavičiui už lietuvių literatūros ir muzikos popietes Tolminkiemyje ir lietuviškąją „Dainų dainelę“.

Ačiū Tauragės Birutės Baltrušaitytės viešosios bibliotekos ir Kultūros centro darbuotojams už organizuotus renginius apie Karaliaučiaus kraštą, jo įžymius žmones. Juose dažni svečiai buvo konsulas B. Makauskas, Tauragės rajono savivaldybės meras Sigi-

tas Mičiulis, enciklopedininkas, Mažosios Lietuvos žinovas Algirdas Matulevičius, krašto lietuvių bendruomenės pirmininkas Sigitas Šamborskis, mokytoja poetė Rūta Daujotaitė-Leonova. Renginių svečiai – dr. Napalys Kitkauskas, dr. Vacys Bagdonavičius, Karaliaučiaus rašytojų sąjungos pirmininkas Borisas Bartfeldas, K. Donelaičio kraštiečių klubo prezidentė prof. Olga Dubovaja ir daugelis kitų įžymių žmonių. Ačiū merui S. Mičiuliui už Padėkos vakaro metu įteiktą Padėkos raštą ir simbolinę tauro rago statulėlę už lietuvių tradicijų puoselėjimą Karaliaučiaus krašte.

Ačiū mokyklos direktoriui, mokytojų kolektyvui, kad dvidešimt metų galėjau skleisti lietuvišką žodį ir mokyti lietuvių kalbos. Dėkoju A. Bartnikui, kad mane paliko mokytojų asociacijos nare, nes liko ryšys su Karaliaučiaus kraštu ir jo pedagogais. Nuoširdžiai dėkoju kolegoms už bendradarbiavimą ir gražų atsiveikinimą.

- Ką norėtumėte palinkėti mūsų žurnalo skaitytojams?

- Redakcijos kolektyvui linkiu sveikatos ir ištvermės, kūrybingų minčių, kad žurnalas dar ilgai džiugintų ir turėtų platų skaitytojų ratą. Džiaugiuosi, kad leidinys praėjusių metų gruodžio mėnesį atšventė savo 25-erių metų jubiliejų, kad iš laikraščio tapo gražiu, informatyviu žurnalu.

Žurnalo skaitytojams linkiu mylėti šį žurnalą, jį skaityti, susipažinti su krašto lietuviškąja praeimi ir dabarties aktualijomis. Jaunajai kartai linkiu mokytis lietuvių kalbos, kad galėtų jį skaityti lietuvių kalba, nes žurnalo puslapiuose spausdinamos lietuvių kalbos pamokėlės.

Ačiū už žurnalą. Dabar Donelaičio žemę regiu tik sapnuose.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Atidengta atminimo lenta dr. Valteriui Didžiui

Klaipėdoje, ant Turgaus gatvės 2 namo, liepą buvo atidengta atminimo lenta gydytojui, buriuotojui, visuomenės veikėjui, Tilžės ir Fuldos aktų signatarui dr. Valteriui Didžiui (1896-1977 m.).

Atminimo lentos atidengimo iškilmėse dalyvavo iš Australijos atvykę Valterio Didžio vaikai Ieva ir Martynas, Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyriaus nariai, kiti istorija ir kultūros paveldu besidomintys klaipėdiečiai.

Iškilmių įžanginę kalbą pasakė Mažosios Lietuvos tarybos Klaipėdos skyriaus pirmininkas Petras Šmitas, skyręs daug dėmesio, kad atminimo lenta būtų pagaminta ir pakabinta, suorganizuotos jos atidengimo iškilmės. Jis trumpai pristatė V. Didžio biografiją.

Prisimenant signataro asmenybę, buvo akcentuota lietuviybės išsaugojimo svarba. Valteris Didžys gimė 1896 m. Unguroje, Mažojoje (Prūsų) Lietuvoje (dabar lenk. Vengoževo, Lenkijos Respublika). Jo tėvai buvo suvokietėję ir lietuviška jų pavardė buvo rašoma Didschies. Vokiškai buvo kalbama namuose, vokiškai V. Didžys baigė ir Tilžės gimnaziją bei Miuncheno universiteto Medicinos fakultetą.

„Išsiaiškinęs savo lietuvišką kilmę (šaknis lietuviška, o galūnė suvokietinta) tėvas atkūrė lietuvišką pavardę, išmoko lietuvių kalbą ir tapo aktyviu lietuviybės puoselėtoju. Jo mama dėl to buvo labai supykusi, išsižadėjusi sūnaus ir 10 metų su juo nebendravo. Net Australijoje, kai po daugelio metų užsieniečiams leido dirbti daktarais ir ateidavo pacientai su tokiomis pavardėmis kaip Kurshat, Brasat, Schilat ir jie nemokėjo lietuviškai,

Lentos atidengimo iškilmės. Jono Česnavičiaus nuotr.

tėvas jiems įkaldavo, kas jūs esate, kad žinotų savo lietuvišką kilmę, kad yra Kuršaitis, Brazaitis, Šilaitis“, - atidengiant lentą prisiminė V. Didžio dukra Ieva.

„1944 metais vieną dieną jis gavo pranešimą, kad turi rytoj prisistatyti į kažkurią iš tarnybų ir suprato, kad toks pasimatymas bus negeras, ne į naudą, frontas taip pat artėjo, todėl dar tą patį vakarą susirinko, kas brangiausia ir reikalinga, susipakavo į mašiną ir mes kartu su kitais pabėgėliais išvažiavome Vokietijos link. Visą laiką prieš rusų frontą, palei Baltijos pakraščius jis keliavo gilyn į Vokietiją. Keletą mėnesių visai šeimai teko ant kopų gyventi mažoje palapinėje. Ją mes atsivežėme į Australiją ir dar šiandien ją turime, nors ji ir nelabai betinka stovyklauti“, – pasakojo M. Didžys.

1918 m. V. Didžys tapo vienu Mažosios Lietuvos (Prūsų) tautinės tarybos steigėjų ir narių, Tilžės akto signataru. 1918–1920 m. jis teikė paramą besikuriančiai Lietuvos kariuomenei. 1924–1939

m. jis gyveno Klaipėdoje ir dirbo geležinkelio ruožo gydytoju, turėjo savo kliniką Turgaus g. 1 name. V. Didžys vienas pirmųjų ėmė organizuoti krašto lietuvių mokyklų atkūrimą, buvo Lietuvių gydytojų sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmininkas.

1926 m. Klaipėdoje V. Didžys įsteigė lietuvių jachtklubo „Buriuotojų sporto klubą“ ir buvo jo komodoras, savo jachta „Rūta“ laimėjo prizų tarptautinėse regatose. 1938 m. pirmojoje Lietuvos tautinėje olimpiadoje jis laimėjo buriavimo aukso medalį. Be to, 1926 m. Klaipėdoje jis įsteigė automobilininkų klubą, tapo Lietuvos automobilių sporto čempionu.

Naciams užgrobęs Klaipėdos kraštą, jo kliniką hitlerininkai konfiskavo, namų langus išdaužė, todėl jis pats nuo tolesnių persekiojimų persikėlė į Kauną, o 1944 m. buvo priverstas su šeima trauktis į Vokietiją. Ten 1946 m. buvo išrinktas atkurto Mažosios Lietuvos tarybos vicepirmininku. 1947 m. pasirašė Mažosios Lietuvos lietuvių protestą (II Fuldos

Atminimo lenta V. Didžiui.

aktas), kuriuo reikalaujama Karaliaučiaus kraštą prijungti prie Lietuvos.

1949 m. V. Didžys išvyko į Australiją, apsigyveno Altonoje (Melburno metropolinė teritorija). Jis aktyviai rėmė Lietuvių namų Melburne statybą, su kitais įsteigė Mažosios Lietuvos bičiulių draugiją, kuri veikė iki 1952 m. V. Didžys mirė 1977 m. spalio 21 d. Melburne.

„Kai mirė tėvas - jo kūną sudeginome ir laikėme urną namuose. Po dešimtmečio mirė mama - jos urną taip pat laikėme namuose. Vėliau viešėdamas Lietuvoje, apsilankiau Bitėnų kapinaitėse, Martyno Jankaus muziejuje. Nusprendėme palaidoti tėvus kartu su kitais Mažosios Lietuvos veikėjais“, - sakė V. Didžio sūnus Martynas. 2013 m. rugsėjo 7 d. Valterio Didžio ir jo žmonos Liudvikos palaikai buvo iškilmingai perlaidoti Bitėnų kapinėse.

*Parengta pagal
„Vakarų ekspreso“ ir
Atviraklaipeda.lt publikacijas.*

Tilžės aktas – Mažosios

(Šimtmečiui paminėti: 1918–2018)

Istorikas, enciklopedistas
dr. Algirdas MATULEVIČIUS

Mažlietuvių atsiskyrimo nuo Vokietijos imperijos ir nuo Prūsijos karalystės ištakos

Po 1795 m. III-ojo Abejų Tautų Respublikos (o joje ir Lietuvos) padalijimo lietuviai 123 metus neturėjo savo valstybės, bet visu šiuo laikotarpiu buvo didžiųjų asmenybių, kurios siekė atkurti ir suvienyti nepriklausomos Lietuvos valstybę. Lietuvių bendruomenė gyveno padalinta dvejose svetimųjų imperijose. Didžioji dalis (vadinamųjų didlietuvių, dauguma jų - katalikai) gyveno Rusijos imperijos lietuviškose Lietuvos Gardino, Lietuvos Vilniaus ir Suvalkų bei Kuršo gubernijose, kita dalis lietuvių (vadinamųjų mažlietuvių ar lietuvininkais, dauguma - evangelikai) - Vokietijos imperijoje esančios Prūsijos karalystės Lietuvos provincijoje (turėjusioje savotišką autonomijos statusą, nuo 1618 m. lietuvių kaip antrosios valstybinės kalbos statusą, apie 400 lietuviškų mokyklų), dar vadintoje Mažaja (Prūsų) Lietuva.

Nors tuo metu lietuviai neturėjo bendros valstybės, bet ypač inteligentija praktiškai gyveno pakankamai artimą kultūrinį, švietėjišką gyvenimą, skaitydami visai lietuvių bendruomenei daugiausia Mažajoje Lietuvoje leidžiamus lietuviškus laikraščius, knygas ir kitus leidinius, kartu organizuodami knygnešių veiklą. Tam priešinosi ir abejų imperijų administracinės struktūros, ir jose dominuojančių religijų struktūros, tuo pačiu vykdydamos lietuvių nutautinimo politiką, kiršino abejų šalių lietuvius, ypač pabrėžiant jų religinius skir-

tumus. Vieni jų buvo pravardžiuojami „maskoliais ir lenkomanais“, kiti - „evangeliško gaivalo nešėjais“.

Lietuvininkai (mažlietuvių) ir XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje buvo blogesnėje nei vokiečiai socialinėje, ekonominėje, teisinėje, religinėje, kultūrinėje, apskritai tautinėje padėtyje. Didžiosios Lietuvos lietuviai (didlietuvių) Rusijos imperinės valdžios buvo pavergti visose gyvenimo srityse (vykdytas netgi lietuvių kalbos, kultūros naikinimas – etnocidas, ypač lietuvių kalbos draudimo laikotarpiu, 1864–1904 m.).

Lietuvininkai turėjo tam tikrą kultūrinę autonomiją, vyko lietuvininkų tautinis kultūrinis sąjūdis. Mažajoje (Prūsų) Lietuvoje – Ragainėje, Tilžėje, Bitėnuose leisti žurnalai (tada vadinti laikraščiais) *Aušra* (1883–1886), *Varpas* (1889–1905) tapo Didžiosios Lietuvos lietuvių (didlietuvių) tautinio atgimimo centrais, o jų organizatoriai, ideologai, redaktoriai, autoriai – mažlietuvių ir didlietuvių – dr. Jonas Basanavičius, Martynas Jankus, Jurgis Mikšas, Jonas Šliūpas, Juozas Bagdonas, Vincas Kudirka ir kiti – laisvės šaukkliais ir vėliavnešiais. Iš aušrininkų ir varpininkų ilgainiui iškilo Mažosios ir Didžiosios Lietuvos politiniai, visuomenės veikėjai, valstybininkai, kultūrininkai, literatai, rašytojai, lietuvių raštijos, kalbos ugdytojai. Aušrininkai, vėliau varpininkai Mažajoje Lietuvoje susitikinėjo tarpusavyje, aptarinėdavo ne tik leidybos, spaudos platinimo, bet ir tautinius, politinius reikalus. Jonui Basanavičiui jau tada buvo kilusi idėja siekti lietuvių tautai laisvės. Martynas Jankus jau XIX a. antroje

Lietuvos Nepriklausomybės deklaracija

Lietuvos Taryba, pasirašiusi 1918 m. vasario 16 d. valstybės Nepriklausomybės atkūrimo aktą. Iš kairės sėdi: Jonas Vileišis, Jurgis Šaulys, Justinas Staugaitis, Stanislovas Narutavičius, Jonas Basanavičius, Antanas Smetona, Kazimieras Šaulys, Steponas Kairys, Jonas Smilgevičius; iš kairės stovi: Kazimieras Bizauskas, Jonas Vailokaitis, Donatas Malinauskas, Vladas Mironas, Mykolas Biržiška, Alfonsas Petrulis, Saliomonas Banaitis, Petras Klimas, Aleksandras Stulginskis, Jokūbas Šernas, Pranas Dovydaitis. Vilnius, 1918 m. vasario mėn. Fotografas A. Jurašaitis. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. A073-P0955

pusėje pareiškė, kad Mažoji Lietuva norėtų būti suvienyta su Didžiąja Lietuva. Mažlietuvių ir didlietuvių tautinio atgimimo veikėjai ne tik kartu leido lietuvišką spaudą, susirašinėjo laiškais, bet ir susitikinėjo, dažniausiai Mažojoje Lietuvoje. Pavyzdžiui, 1892 m. mažlietuvių veikėjo Jono Smalakio ūkyje Didžiuosiuose Algaviškiuose (Gastų arba Pakalnės apskritis, Kaukiemio parapija) vienybės klausimams aptarti susitiko Martynas Jankus, Enzys Jagomastas, Jurgis Lapinas su Vincu Kudirka, Petru Kriauciūnu ir kitais – iš viso apie 30 žmonių. 1898 m. Tilžėje Jonas Basanavičius susitiko su lietuviybės gynėju Jurgiu Zauerveinu.

Vieno iš lietuvių savarankiškumo, nepriklausomybės siekių ištakos – lietuvių politinių veikėjų *Pareiškimas*, vėliau pavadintas *Gintarine deklaracija*, oficialiai – *Lietuvių deklaracija* Rusijos imperijos valdžiai (1914 m. vasarą). Joje teigiama, kad prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui lietuvių tauta remia Rusiją, kartu netiesiogiai išdėstyti lietuvių tautos

politiniai lūkesčiai. Tarp jų – siūlymas Rusijos imperijos valdžiai per karą remtis ir mažiausiomis tautomis, linkėjimas į imperiją sutelkti visas lietuvių gyvenamas teritorijas, t.y. ir Mažąją Lietuvą. Deklaracijoje pateikti lietuvių etnopolitiniai savarankiškumo argumentai: lietuviai nesą nei lenkai, nei rusai, primenama lietuvių valstybės – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės – tradicija. Netiesiogiai teigiama, kad lietuviai turi savo politinių tikslų („*artinasi valanda įvykdymo lietuvių tautos svajonių, iš tiesų žilųjų: savo pradžią ima jie nuo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Mindaugo*“). Pačią *Deklaraciją* Vilniuje parengė Stasys Šilingas, Jonas Basanavičius, Donatas Malinauskas; rugpjūčio 17 d. Vilniaus lietuvių draugijų ir spaudos susirinkime ji buvo patvirtinta. Suprantama, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui buvo neįmanoma atvirai kelti lietuvių etnopolitinių tikslų, jie maskuoti Rusijos imperatoriui Nikolajui II ištikimybės forma. Dėl tokios *Deklaracijos* formos, t.p. dėl lietuvių

teritorijų palyginimo su gintaro karoliais, kritikai pavadino ją *Gintarine*.

Geopolitinės padėties po I Pasaulinio karo pasikeitimai Europoje. Naujų valstybių kūrimasis

Baigiantis šiam didžiausiam ir kruviniusiajam iki tol pasaulyje karui, 1918 m. sausio 18 d. įtakingiausios ir galingiausios pasaulio valstybės JAV prezidentas Tomas Vudrovas Vilsonas Kongrese paskelbė 14-os punktų tautų apsisprendimo *Deklaraciją*: užbaigti Europoje kruviną karą, užtikrinti pasaulyje taiką.

Karą Vokietijos imperijai pralaimėjus, jai ir Rusijos, Austrijos-Vengrijos imperijoms žlugus (plg. SSRS imperijos subyrėjimą ir žlugimą 1990–1991 m.), tų imperijų užgrobtose valdytose teritorijose Vidurio Europoje ėmė formuotis tautinės valstybės (kaip leitmotyvas skambėjo šūkis „*Pavasaris eina Karpatų kalnais*“ <...>).

Remiantis JAV paskelbtais tau-

Mažosios ir Didžiosios Lietuvos lietuviškos spaudos leidėjai Tilžėje (1898)

tų apsisprendimo principais, jau tą pačių 1918 metų vasario 16 d. Vilniuje aukščiausias lietuvių tautos atstovavimo organas Lietuvos Taryba paskelbė demokratinės Lietuvos valstybės su sostine Vilniumi etninių žemių ribose atkūrimo *Aktą*, pavadintą *Vasario 16-osios Aktu* (pasirašė 20 Tarybos narių). Svarbu, kad nepriklausomą Lietuvos valstybę *de jure* 1918 m. kovo 23 d. pripažino Vokietijos imperatorius ir Prūsijos karalius Vilhelmas II. Tiesa, jis rėmėsi 1917 m. gruodžio 11 d. *Pareiškimu*, kuriuo paskelbta apie Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą. Vokietijai reikalaujant, *Pareiškimo* antroje dalyje rašoma apie amžiną ryšius su ja (susisiekimo, muitų, valiutos, karinius). Nuo tada tapo galimas glaudesnis Mažosios ir Didžiosios Lietuvos suartėjimas. Juolab, kad modernėjančių abiejų kraštų visuomenėse švelnėjo religiniai ir etnokultūriniai skirtumai. Mažlietuvius ir didlietuvius jungė etnoteritorinis, etnokultūrinis, tautinis bendrumas; tą suartėjimo procesą skatino europinės reikšmės fenomenas – knygnešystė, lietuviškos spaudos leidimo Tilžėje, Ragainėje, Klaipėdoje, Bitėnuose,

Karaliaučiuje ir kitur tradicijos. Abiejų lietuvių tautų susijungimo ėmė siekti ir Mažosios, ir Didžiosios Lietuvos šviesuomenė, intelektualai.

Lietuvininkų legitiminė valdžia – Mažosios Lietuvos tautinė taryba

Konferencijose ir susirinkimuose Šveicarijoje, Švedijoje, Petrapiolyje, Voroneže, JAV Rusijos lietuvių ir Lietuvos Tarybos Vilniuje delegatai deklaravo savo etninių žemių atgavimą. 1917 m. lapkričio 11 d. Berno konferencijoje pabrėžtas būtinumas būsimai Lietuvos valstybei turėti savo uostą.

1918 m. kovo 13-14 d. vykęs Amerikos lietuvių seimas Čikagoje priėmė nutarimą dėl Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimo nepriklausomoje Lietuvos valstybėje: gegužės 3 d. Lietuvių seimo atstovai įteikė JAV prezidentui T.V.Vilsonui atitinkamą *rašą*. Šis teigiamai atsakė tik 1918 m. lapkritį, kai kapituliavo Vokietija ir artėjo Versalio (Paryžiaus) taikos derybos. Lietuvininkų apsisprendimą atsiskirti nuo Vokietijos paspartino 1918 m.

lapkričio 9 d. Vokietijoje įvykusi revoliucija, Vokietijos pralaimėjimas kare ir imperijos žlugimas, Vokietijos 1918 m. lapkričio 10 d. pasirašytas besąlyginės kapituliacijos aktas, sutikęs nutraukti karo veiksmus, priėmęs nugalėtojų paskirtas sąlygas.

Mažoms Europos tautoms susidarius palankioms sąlygoms siekti nepriklausomybės, tarp lietuvininkų kilo tautinio išsivadavimo sąjūdis. Tokius įvykius skatino ir JAV prezidento T. V. Vilsono 1918 m. lapkritį, iškart po Vokietijos kapituliacijos, Amerikos lietuvių Tautos tarybai įteiktas *raštas*, kuriuo žadama suvienyti nepriklausomoje Lietuvos valstybėje visas etnines Didžiosios ir Mažosios Lietuvos žemes iki Karaliaučiaus, garantuoti Lietuvai išėjimą į Baltijos jūrą per Klaipėdos uostą. Šį dokumentą T. V. Vilsonas vėliau pridėjo prie 3-osios notos Vokietijai.

Ketnimams Mažąją Lietuvą prijungti prie atkurtos Lietuvos valstybės priešinosi Ragainės ir Tilžės vokiškoji bendruomenės dalis, kuri lapkričio 10 d. *Atsišaukime* pasmerkė JAV ir Antantės planus padalyti Rytų Prūsiją. Į tai karštai ir greitai reagavo lietuvininkų veikėjai, atmetę vokiečių priekaištus. Birutininkai (Birutės draugijos nuo 1885 m. veikėjai) L. Deivikas, M. Jankus, E. Simonaitis, J. Strangalys ir J. Vanagaitis susibūrė į Prūsų Lietuvos tautinę komisiją ir lapkričio 16 d. išleido didžiuliu 10 000 egzempliorių tiražu lietuvių ir vokiečių kalbomis *Pašaukimą lietuvininkams* (tekstą parašė M. Jankus, E. Simonaitis ir J. Vanagaitis). Lapkričio 19 d. jis buvo pakartotas Klaipėdoje leidžiamoje *Lietuviškoje ceitungoje* (Nr. 139) ir Priekulėje *Konservatyvų draugystės laiške* (Nr. 93).

(pabaiga kitame numeryje)

Minimos 160-osios Martyno Jankaus gimimo metinės

Martynas Jankus (1858 m. rugpjūčio 7 d. Bitėnai, Šilutės apskritis – 1946 m. gegužės 23 d. Flensburgas, Vokietija, 1993 m. gegužės 30 d. perlaidotas Bitėnų kapinėse) – Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, publicistas, spauštuvininkas, vienas „Aušros“ leidėjų. Dar tarpukario metais dėl tvirtos prolietuviškos pozicijos ir veiklos, skirtos Mažosios ir Didžiosios Lietuvos suartėjimui, buvo pavadintas Mažosios Lietuvos patriarchu.

Baigęs kaimo pradinę mokyklą Bitėnuose, lavinosi savarankiškai. XIX a. 9 dešimtmečio pradžioje užėmė (ir visą gyvenimą tvirtai laikėsi) mažlietuvių visuomenėje tuo metu itin išsiskyrusią aktyvią prolietuvišką poziciją, suartėjo su lietuvių tautinio sąjūdžio veikėjais Rusijos imperijoje. Už nelegalią arba Vokietijos valdžiai nepriimtą veiklą buvo bene 40 kartų baustas areštu bei pinigėmis bandomis. Visą turtą ir ūkio pajamas skyrė spaudos leidybai ir platinimui, dėl to tėvas, išpirkęs ūkį už skolas, jį užrašė M. Jankaus vaikams. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje Rusijos imperijos kariuomenei įsiveržus į Rytprūsius, 1914 m. gruodžio mėn. su šeima ištremtas į Sibirą, Samaros guberniją. 1918 m. grįžo į tėviškę, įsijungė į prolietuvišką politinę veiklą. Naciams 1939 m. kovo mėn. okupavus Klaipėdos kraštą, pasitraukė į Kauną. 1944 m. grįžo į Bitėnus, bet per Rytprūsių gyventojų evakuaciją buvo priverstas persikelti į Vokietijos gilumą.

1882–1883 metais jis išleido savo surinktų lietuviškų dainų rinkinius. Buvo vienas iš 1883 m. laikraščio „Aušra“ iniciatorių,

rėmė ją lėšomis, rūpinosi administraciniais reikalais, 1884 m. balandžio mėn. – 1885 m. rugpjūčio mėn. nuo Nr.4 iki 8 jo atsakingasis redaktorius. Taip pat kartu su J. Mikšu 1884–1885 leido „Aušros kalendorius“. 1886–1887 m. leido ir redagavo laikraštį „Garsas“, 1891–1893 m. pirmojo lietuvių satyrinio laikraščio „Tetutė“, 1892 m. „Naujoji Aušra“, 1894 m. „Lietuviškas darbininkas“, „Ūkininkų prietelius“, 1900–1902 m. „Saulėteka“, 1909–1910 m. „Deinos laps“ redaktorius ir leidėjas. 1889–1892 m. „Varpo“ ir 1890–1905 m. „Ūkininko“ administratorius ir leidėjas.

1889 m. M. Jankus įsigijo spaustuvę Ragainėje, vėliau ją perkėlė į Tilžę, kur ji veikė iki 1892 m. varžytinių. Įsteigė spaustuvę Bitėnuose, kur ji veikė iki 1909 m. varžytinių. Išspausdino 312 knygų ir 15 periodinių leidinių lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Savo leistoje periodikoje jis

propagavo Didžiosios ir Mažosios Lietuvos suartėjimo idėją, kuri Vokietijos ir Rusijos imperijų buvo slopinama, todėl M. Jankaus leidiniai Mažojoje Lietuvoje buvo leidžiami palyginti mažais tiražais, persekiojant – sunkiai platinami.

Bitėnuose jis laikė didžiojoje Lietuvoje nelegalios lietuvių spaudos sandėlį su „Aušros“ archyvu, organizavo tos spaudos platinimą bei prekybą, palaikė spaudos ryšius su JAV lietuviais, latvių, lenkų, gudų tautinio sąjūdžio veikėjais.

Propaguodamas Didžiosios ir Mažosios Lietuvos kultūrinio suartėjimo idėją, M. Jankus buvo vienas iš 1885 m. Tilžėje įsteigtos „Birutės“ draugijos – pirmosios pasaulietinės mažlietuvių draugijos – iniciatorių, 1889–1892 m. jos pirmininkas. Vokietijos valdžiai pasikėsinus į lietuvių kalbos viešo vartojimo sferą, kartu su bendraminčiais bandė ginti lietuvininkų kultūrinius interesus. 1890 m. kartu su Jonu Smalakiu ir Dovu Zauziumi įsteigė pirmąją lietuvininkų politinę organizaciją – „Lietuwiszkos Konserwatywų Draugystės Komitetą“, kuris rūpinosi lietuvi-

M. Jankus savo darbo kabinete.

ninkų kandidatų kėlimu rinkimuose į Prūsijos landtagą bei Vokietijos reichstagą.

Per Pirmąjį pasaulinį karą keičiantis geopolitinei situacijai, M. Jankus tapo politinio Mažosios ir Didžiosios Lietuvos suartėjimo šalininku. 1917 m. Rusijos imperijos lietuvių seime Petrograde jis net paskelbė deklaraciją apie Mažosios Lietuvos norą susijungti su Didžiąja Lietuva, o 1918 m. grįžęs į tėviškę, tapo vienu iš Mažosios Lietuvos (Tilžės) akto signatarų. Kaip mažlietuvių veikėjas, 1920 m. kooptuotas į Lietuvos Tarybą. 1922 m. pabaigoje Jankus tapo Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto pirmininku, dalyvavo veikloje atsiimant Klaipėdos kraštą ir jį grąžinant Lietuvai.

Parašė arba parengė 45 knygeles; daugelyje jų (pvz., kaip „Trumpi nusidavimai Prūsų Lietuvos“ (1891 m.), „Lietuvininkų bei Lietuvos nusidavimai“ (1897 m.) propagavo lietuvių suartėjimo idėjas; taip pat paskelbė socialinės ir politinės satyros eilėraščių rinkinėlių. Išleido Didžiosios ir Mažosios Lietuvos lietuvių liaudies

dainų rinkinėlių. Bendradarbiavo ir JAV lietuvių spaudoje.

1928 m. jis buvo apdovanotas Gedimino 3 laipsnio ordinu, 1938 m. - Vytauto Didžiojo 2 laipsnio ordinu, 1928 metais jam įteiktas Italijos 3 laipsnio Karūnos ordinas.

M. Jankus politiniuose sprendimuose buvo nuoseklus ir ryžtingas, visada tikėjo Lietuvos valstybės ateitimi. Jos interesams atstovavo reprezentacinėse kelionėse į Amerikos ir Skandinavijos šalis, kalbomis ir darbais saviems ir svetimiams visada simbolizavo Mažosios ir Didžiosios Lietuvos vienybę. Dėl nepaliaujamo populiarinimo ir įgyto pripažinimo M. Jankus tapo savotiška Mažosios Lietuvos vizitine kortele: buvo apdovanotas aukštais Lietuvos ir užsienio šalių ordinais, pagerbtas išskirtiniu Mažosios Lietuvos patriarcho vardu, 1939 m. Kaune jam buvo pastatytas paminklas.

Parengta pagal interneto spaudą ir Martyno Jankaus muziejaus medžiagą.

M. Jankaus muziejaus archyvų fotografijos

M. Jankaus muziejus Bitėnuose.

Karaliaučiaus

Rugpjūčio pradžioje beveik dvi savaites prie Baltijos jūros, Šventojoje vyko penktoji Karaliaučiaus krašto vaikų kūrybinė stovykla „Palikimas“. Į šią stovyklą suvažiuoja lietuvių kilmės vaikai, kurie įvairių Karaliaučiaus krašto miestų mokyklose mokosi lietuvių kalbos. Šiemet vaikai ir paaugliai iš Karaliaučiaus (Kaliningrado), Pilkalnio (Dobrovolsko), Tilžės (Sovetsko), Gumbinės (Gusevo), Romuvos (Gurjevsko), Eitkūnų (Černyševskoje) ne tik poilsavo, keliavo ir daug bendravo – jie visi kartu kūrė animacinį filmą apie Vydūną „Vydūnas. Vaikystės varpų gaudesys“, kuris buvo pristatytas stovyklos uždarymo šventės metu.

Į stovyklos „Palikimas V“ uždarymą, vykusį Šventosios kurorto poilsio bazėje „Energetikas“, atvyko Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos kancleris Tomas Daukantas, Lietuvos generalinis konsulas Karaliaučiuje Olegas Skinderskis, viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės vadovas Sigitas Šamborskis, poetė ir vertėja Rūta Leonova bei kiti svečiai.

Po bendrai sudainuotos lietuviškos dainos visiems buvo parodytas sukurtas vaizdo filmas apie stovyklą, kuriame buvo užfiksuoti įdomiausi jos momentai. 20 stovyklos dalyvių ir daug sportavo, ir ilsėjosi prie jūros, ir dalyvavo ekskursijose Palangoje bei Klaipėdoje, dalyvavo pažintinėje programoje, bet daugiausia laiko skyrė filmo apie Vydūną kūrimui su garsiu Lietuvos animatoriumi Valentu Aškiniu bei kitais pagalbininkais.

„Aš esu labai patenkintas stovykla, nes visus tikslus pavyko pasiekti, vaikai buvo labai geri, nuosirdžiai dirbo, viskuo domėjosi, neturėjome su jais jokių problemų.

krašto lietuvių vaikai Šventojoje kūrė filmą apie Vydūną

Labai svarbu, kad jie daug bendra-vo tarpusavyje, pamatė savo tėvų ir senelių žemę, o puikius išpū-džius iš stovyklos parsiveš namo, pasidalins su artimaisiais, drau-gais ir skleis gerą žinią apie Lie-tuvą, apie gyvenimą čia. Sukurti filmą apie filosofą Vydūną buvo ištis sunkus uždavinys, bet su juo sėkmingai susidorojome“, - sakė šios stovyklos projekto vadovas Aleksejus Bartnikas, padėkojęs visai komandai už šaunų darbą.

Sveikinimo žodyje Švietimo ir mokslo ministerijos, kuri iš dalies finansavo šią stovyklą kancleris T.Daukantas vaikų paklausė, ar jiems patiko stovykla ir išgirdo vieną pritarimą. Jis pasidžiaugė, kad lietuvių kilmės vaikai iš kaimyninės šalies turėjo galimybę daug pamatyti, pasimokyti lietuvių kalbos ir linkėjo ateityje dar ne kartą grįžti į Lietuvą.

Generalinis konsulas O.Skin-derskis sakė, kad tai jau trečia „Palikimo“ stovykla, kurioje jis lankosi ir labai dėkojo jos orga-nizatoriams. Jis neabejojo, kad daugybę gerų išpūdžių apie Lie-tuvą namo parsivežę vaikai jais pa-sidalins su kitais, taip pat ateityje

bus surengta dar ne viena panaši stovykla. Škotų stovyklos daly-viams padovanojęs O.Skinderskis pasidžiaugė, kad dalis į stovyklą atvykusių vaikų lanko ir lietuvišką mokyklėlę prie Lietuvos generali-nio konsulato Karaliaučiuje.

Vienas iš naujojo filmo autorių animatorius Valentas Aškinis prieš jo premjerą sakė, kad šių metų tema apie Vydūną – filosofą, mąs-tytoją buvo ištis sunki ir reikėjo gerokai pasukti galvą, koks tai tu-rėtų būti filmas.

„Pernai stovykloje kūrėme fil-mą apie Maironį, tai buvo gerokai paprasčiau, o „Vydūnas. Vaikystės varpų gaudesys“ – tai dokumenti-nė animacija, filmui pradėta ruoš-tis dar praėjusią žiemą, sukurta šimtai piešinių, kuriuos stovyklos metu jos dalyviai nuspalvino. Vy-dūno gyvenimas parodytas jo kaip vaiko akimis, o visas filmo teks-tas – tai citatos iš Vydūno raštų“, – sakė jis.

18 minučių filmo pagrindus pa-dėjo sukurti Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos studentai, visi dirbo kartu ir sutartinai, vaikai fil-mą ir įgarsino. Pasak V.Aškinio, stovyklos dalyviams tai buvo įdo-

mus darbas, nes jie – ištis kūry-bingi, imlūs ir žingeidūs vaikai. O būtent tokį filmą kurti jį įkvė-pė Vydūno draugijos garbės pir-mininkas Vacys Bagdonavičius, kuris daug metų atidavė Vydūno gyvenimo ir kūrybos tyrinėjimui ir kurio namuose, pasak V.Aškinio, visas vienas kambarys yra skirtas šiam filosofui.

Po jo premjeros buvo daug plo-jimų ir pagyrų kūrėjams, o šventės pabaigoje susirinkusiems koncer-tavo sutartinių giedotojų grupės „Kadujo“ narės, kurioms pritarė ir keletas stovyklos vaikų.

Antrą kartą stovykloje dalyva-vęs septyniolikmetis Karaliaučiaus 32-osios gimnazijos abiturientas Artemijus Gadasiukas sakė, kad iš Lietuvos, Šventosios ir šį kartą iš-siveža pačius geriausius išpūdžius. Apie galimybę dalyvauti stovyklo-je jis sužinojo iš savo mokytojų, o kadangi domisi kinu, dizainu, tai čia jam viskas buvo labai įdomu.

„Man labai svarbu buvo ben-dravimas su Lietuvos jaunimu. Taip, žinoma, Lietuvos ir Rusijos tarpvalstybiniai santykiai dabar nėra geri, bet mes nesigilinome į politiką, o būtent jaunimas, mano

Stovyklos dalyviai atlieka bendrą lietuvišką dainą.

Švietimo ir mokslo ministerijos kancleris T.Daukantas taip pat skaito „Donelaičio žemę“.

nuomone, ateityje daug ką pakeis ir padėtis pagerės. Gavau čia daug gerų emocijų, čia nuostabi gamta, jūra, šiemet puikus oras, nuostabus kolektyvas, tad tos stovyklos dienos prabėgo labai greitai. Mano tėvai labai skatino mane važiuoti, palaikė, o bendraklasiai, neabejoju, rudenį labai domėsis, kaip čia man sekėsi. Ačiū, Lietuva“, - sakė vienas iš šios stovyklos dalyvių.

Šios stovyklos organizatoriai sakė, kad į stovyklą norinčių patekti visada yra daugiau, negu vietų joje, o vaikus rekomenduoja jų

mokytojai. Didžiąją dalį stovyklos išlaidų padengia Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija.

„Pirmosioms stovykloms pinigų gaudavome daugiau, tad jose dalyvavo ne tik Karaliaučiaus krašto vaikai, bet keletas vaikų ir iš Lietuvos. Lietuviams taip pat būna labai naudinga ir įdomu pabendrauti su bendraamžiais iš Rusijos Federacijos, sužinoti, kas jiems įdomu, kas rūpi. Deja, dabar, kai finansavimas mažesnis, vaikų iš Lietuvos jau neturime galimybės pakviesti“, - sakė A.Bartnikas.

Džiugu, kad minėtos kolegijos bei jos studentų indėlis - savanoriškas darbas, suteikta įranga ir kitos priemonės, poilsio bazės „Energetikas“ suteiktos erdvės bei priemonės išplėtė projekto finansines ir žmogiškųjų mainų galimybes.

Šių metų stovykla jau baigėsi, jos dalyviai sugrįžo į namus, o stovyklos organizatoriai jau galvoja apie ateinančius metus ir būsimus projektus. Tema būsimai kūrybinei stovyklai dar neišrinkta, bet kadangi 2019-ieji Seimo paskelbti Pasaulio lietuvių metais, tai būsimajame stovykloje turbūt bus kuriamas naujas filmas šia tema.

A.Vaškevičiaus tekstas ir nuotraukos

Punske –

Nuotraukų autorė L.Valatkienė pristato savo darbų parodą.

Punske, istoriniame pastate šalia bažnyčios Žolinių išvakarėse atidarytos dvi naujos fotografijų parodos. Vienoje iš jų – Punsko istoriją atspindinčios senosios fotografijos, o kita paroda pavadinta „Vydūnas – žinomas, bet nepažintas“. Jos autorė – žurnalistė, fotomenininkė Lilija Valatkienė.

Parodų atidaryme Punsko valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas pasidžiaugė, kad senasis miestelio pastatas, kuriame prieš šimtą metų veikė Punsko valsčiaus įstaiga tar nauja naujai paskirčiai, čia rengiamos parodos. Senosiose Punsko fotografijose, kurias pas žmones surinko moksleiviai atspindėta miestelio praeitis, įamžinti vietos žmonės, kurių jau nėra. Viršaitis džiaugėsi, kad iš 4,5 tūkstančio Punsko gyventojų bent 400 šoka, dainuoja, groja ar vaidina. Koncertą parodų atidarymo proga surengė ir „Tėviškės aidų“ kapela bei dainininkai.

Paroda apie Vydūną surengta įgyvendinant bendrą Pagėgių savivaldybės viešosios bibliotekos ir

Kiekvienas svečias gavo akmenėlį su stovyklos pavadinimu.

Vydūno jubiliejui skirta fotografijų paroda

Punsko valsčiaus projektą, kurį finansavo Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programa. Pagėgių bibliotekos vadovė Ramutė Vaitkuvienė pasidžiaugė, kad visai neseniai šiai bibliotekai iškilmingai suteiktas Vydūno vardas.

„Mes įsigijome tikrai puikią parodą, kurią galėjome atvežti ir į Punkską. Šie metai yra paskelbti Vydūno metais, vyksta labai daug jam skirtų renginių, o L.Valatkienės fotografijos įdomiai pristato ir Vydūną kaip asmenybę, ir vietas, su kuriomis jis buvo susijęs“, - sakė R.Vaitkuvienė.

Savo parodą pristatydama L.Valatkienė sakė, kad jau kovo 22-ąją Pagėgiuose prasidėjo šios parodos kelias po įvairias vietas, supažindinant su Vydūno asmenybe, jo darbais.

„Iš pat pradžių mes turėjome gerą idėją, turėjome planą ir minčių, bet trūko pinigų. Gavus finan-

Stenduose – Vydūno kūrybą ir biografiją atspindinčios nuotraukos

savimą iš projekto, visa tai galėjome įgyvendinti. Čia tilpo tik dalis fotografijų, nes jų yra daug. Devyniuose parodos stenduose pristatau filosofo, rašytojo, muziko, dramaturgo, lietuviybės skatintojo asmenybę, jo darbus, jį supusius artimus žmones. Man pačiai labai brangi nuotrauka su garsiąja arfa,

kurią Vydūnas labai brangino ir kuri yra sugrįžusi į Kintuose esantį Vydūno kultūros centrą“, - pasakojo parodos apie Vydūną autorė.

Parodos autorė po kruopelę rinko išbarsytą istorinį palikimą, aktualizuodama mūsų didžiojo filosofo ir mąstytojo Vydūno svarbą, jo literatūrinio palikimo unikalumą, kuriame ryškiai atsispindi ir kasdienybės trapumas. Šią parodą sudaro fotografijų ciklai, atskleidžiantys jo veiklos ir gyvenimo kelią iš mažosios Lietuvos per Tilžę į Vokietiją bei sugrįžimą

atgal, į Bitėnų kapinaites.

Nukeldama parodos nuotraukų žiūrovus į Tilžę, Detmoldą Vokietijoje, Kintus, Bitėnus, L.Valatkienė suteikia ir unikalią progą susitikti su žmonėmis, vydūniečiais, kurių lūpose Vydūno mokymai gyvena iki šiol, pabrėždama tų žmonių suformuotus vertybines nuostatas.

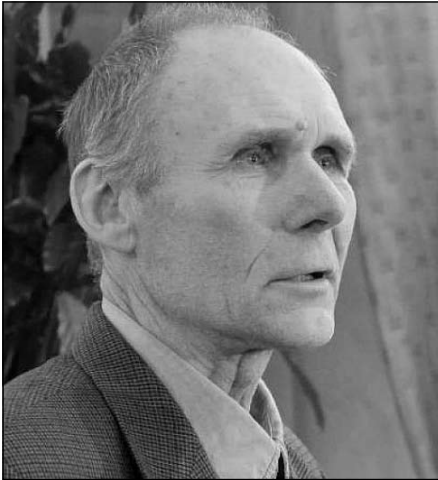
Parodų atidaryme dalyvavęs kraštiečių kultūrologas Vytautas Juška, penkiasdešimt savo gyvenimo metų praleidęs Australijoje sakė, kad jau labai seniai norėjo aplankyti Punksko kraštą, susitikti su vietos žmonėmis ir pasidžiaugti čia išsaugotu lietuviškumu.

„Aš gimiau Anglijoje ir 50 metų praleidau Australijoje, bet Lietuva ir lietuviškumas man visada buvo svarbiausi. Manau, kad Vydūnas yra svarbus ir jums, Punksko krašto žmonėms, nes jis taip pat gyveno sudėtingoje aplinkose, aplink buvo daug jėgų, kurios nepalaidė lietuviybės, siekė nutautinti, bet Vydūnas niekada nepasidavė, neišdavė savo idealų ir liko „sau žmogumi“, liko didžiu lietuviu“, - sakė svečias.

Algio Vaškevičiaus tekstas ir nuotraukos

„Spindulys esu tos begalinės šviesos...“

Aleksandras Žarskus,
etnologas

(Pabaiga. Pradžia Nr. 2 (223))

Filosofas Alvydas Jokubaitis išreiškdamas didelį susirūpinimą tautos ir Lietuvos valstybės ateitimi klausia: *Paskutinį šimtmetį lietuviams reikėjo kalbėti apie Lietuvos išnykimą tam, kad ji neišnyktų. Tai reikėtų daryti ir dabar, tačiau vis sunkiau rasti atsakymą į klausimą, kodėl prasminga likti lietuviais? Sunkiai įsivaizduojama Lietuvos valstybė, kurios piliečiai nesuvokia lietuviybės prasmės.*

Būtent Vydūno mintys ir knygos apie tautos gyvybingumą ir jos uždavinius: „*Tautos gyvata*“ ir „*Mūsų uždavinys*“ bene geriausia gali pagelbėti mums susivokti šiame mažai pastebimame, tačiau svarbiausiame fronte už tautos išlikimą.

Vydūno metai sutapo (gal neatsitiktinai) su Lietuvos valstybės šimtmečio metais. Tai gera proga susimąstyti apie Lietuvos nykimą. Gal klausdami kodėl mažėjame

bei atsigręžę į Vydūną, ir neišnyksime?

Kita, galbūt netgi svarbesnė, vydūniškojo palikimo dalis, yra skirtingų lyčių: vyro ir moters tarpusavio santykiai. Jei nuo tautiškumo priklauso mūsų tėvynės ateitis, tai nuo vyro ir moters arba, sakant vydūniškai, *gimčių* santykių priklauso žmogaus ir visos žmonijos ateitis. Šioje srityje labiausiai išryškėja ta nuolatinė žmogaus *viduje* vykstanti kova tarp žmoniškumo ir pažmoniškumo, tarp šviesos ir tamsos.

Vydūnas vartoja senesnę jau primirštą sąvoką *gintis*. Jos nereikėtų keisti į įsigalėjusį žodį *lytis*, nes žodžio *gintis* reikšmė yra platesnė ir *nurodo į svarbiausią gimties (lyties) paskirtį – pradėjimą ir gimdymą*. Tuo labiau, kad šiandien lytį norima atskirti nuo prigimties. Į mūsų kalbą sudėtos žodžio *gintis* prasmės, aiškiai rodo nekintamą išmintį, kad *lytis neatskirinama nuo prigimties*.

Aiškumo dėlei, pasitelkime lietuvių kalbos žodyną: **Gintis** – 1. **gimimas; kilmė**: Ne po daug žemės radom iš gimties. (Dusetos). Gimties dieną švenčiame. (A. Baran.); Kokios tu gimties – ar paliokas, ar lietuvis? (Švenčionys). Pasisveikinom kaip broliai vieno krašto, vienos gimties. (senieji raštai). 2. **prigimimas, gamta**: Tai yra dovanos gimtiniosios, tai yra prigulincios gimčiai žmogaus. (A. Baran.). Nėra daikto gražesnio prieš gimtį. (A. Baran.). 3. **lyties organai** (genitalia). 4. **gimda, įščios** (uterus): Šiandien visą dieną nebuvo gimties skausmų. (Mosėdis). 5. **lytis**: Tamsta, žmogumi vyriškosios gimties, mes negalim pasitikėti. (Šatrijos Ragana). 6. gram. **giminė**: Niekatosios gimties vienaskaitos vardininko galūnė. (K. Būga). [LKŽ, III t., p. 315]

Sąvoka *gintis* yra tarsi daugiabriaunis kristalas, kuris įdėtas

į tam tikrą prasmę nešantį sakinį, sušvinta viena ar kita ar net keliomis savo briaunomis. Vartojant žodį *gintis* iš karto yra aiški jos paskirtis – *giminės pratęsimui*.

Vargu ar kur nors kitur rasime tokią gilią ir skaisčią vyro ir moters santykių sklaidą, pagrįstą šviesiu žmoniškumu ir savo dieviškos kilmės suvokimu, kaip juos aprašė Vydūnas savo knygoje „*Gimdymo slėpiniai*“. Tuo labiau, kad šią knygą jis rašė kartu su Marta Raišukyte, kaip vėliau pats sakė: *nebeatrenku, kurios mintys mano, o kurios jos*.

Tačiau paradoksalu, kad ji yra bene mažiausiai žinoma ir skaitoma Lietuvoje, nekaltant jau kur nors kitur. Galbūt svarbiausia to priežastis ir yra jos *gelmė*, o kai kas pasakytų, kad tai lyg ir nežemiška išmintis. Dažniausias atsiliepimas susipažinus su šia knyga yra, – *tai ne man, taip gyventi nepajėgsime*.

Tačiau tai nesusivokimas. *Kai man sunku*, – sako M. Taisonas – visuomet sakau sau, *jei pasiduosiu, lengviau nebus*. Dabar pasiduosime, bet ar nuo to lengviau ir geriau?

Norime tokių įstatymų ir gyvenimo normų, kurios būtų *išpildomos*, o tai reiškia norime būti tobulais. Tačiau toks noras yra iliuzinis ir žmogiškos prigimties nepažinimas, nes manyti, kad esi tobulas yra sąstingis neišsvengiamai vedantis į degradaciją.

Galima tik tobulėti, o ne būti tobulais. O tobulėjimui ar bent esamos padėties išlaikymui reikia gairių, reikia švyturio, ir kuo jis sunkiau pasiekiamas, tuo geriau. *Niekada nebijok tobulybės – sako Salvadoras Dali – jos bet kuriuo atveju nepasieksi. Ne tiek svarbu kiek pasiekei, svarbiau yra pastangos teisinga linkme ar bent suvokimas kas yra dora, o kas ne. O šito labiausiai ir trūksta. Vydū-*

no mintys rodo mums kryptį.

Matau panašumą su Evangelija, kuri nuolat skaitoma, tačiau ar daug tokių, kurie tiksliai gyventų pagal ją? Dažnas pasako, kad Jėzaus įsakymai ir nurodymai yra geri, bet neišpildomi. Ir nemažai žmonių Jėzaus mokymą dėl to atmeta. O tai reiškia, kad nenorima augti, tobulėti, nenorima pripažinti savo tikrosios kilmės. Tačiau tikras mokymas, dėl nuolatinės žmogaus viduje vykstančios kovos tarp tamsos ir šviesos tarp žmoniškumo ir pažmoniškumo, toks ir turi būti – *neišpildomas. Nukreipiantis į tai, ko reikia siekti.*

Bėda ta, kad toks *įpareigojantis* suvokimas yra beveik pamirštas arba atmetas. Nuolat girdime kartojant, kad reikia priimti žmogų tokį, koks jis yra. Taip, reikia, bet negalima pamiršti, kad *priimdami žmogų koks jis yra, darome jį blogesniu, o priimdami tokį, koks jis turėtų būti, darome tuo, kuomet jis galėtų tapti.* Tai sena išmintis, kurią kartojo Gėtė ir kiti iškilūs žmonės.

Vydūno ir Raišukytės mintys sudėtos į „*Gimdymo slėpinis*“, turėtų būti kaip kelrodė žvaigždė, į kurią turėti *krypti* vyro ir moters arba gimčių santykiai. Tačiau dauguma bandę skaityti šią ar kitą Vydūno knygą, nusivilia ir sako, kad ji sunkiai paskaitoma, kad joje daug klaidų, aišku ne prasmės, bet šiuolaikinės literatūrinės kalbos atžvilgiu. Deja, taip yra.

Tai maža, bet sunkiai įveikiama kliūtis. Kodėl? Paradoksas, tam kliūdo noras išlaikyti Vydūną kaip muziejinę vertybę, kad nei viena raidė jo raštuose nebūtų pakeista. Bet keisti nieko nereikia. Originalūs Vydūno raštai bet kuriuo atveju išlieka, tačiau tebūnie ir *paskaitomas* Vydūnas. Primena tą padėtį, kurią Jėzus taip apibūdino: „*Jūs užrakinote žmonėms dangaus karalystę ir nei patys neinate, nei*

kitų neleidziate“ (Mt 23,12). Istorija dažnai kartojasi.

Kiek įtakoja tautos gyvenimą Vydūno raštai kaip muziejinė vertybė? Sovietmečiu jo raštai nebuvo leidžiami ar net draudžiami, bet ir po Sąjūdžio vargu ar jis yra daugiau skaitomas, nors jo raštų leidimu rūpinasi Vydūno draugija. Reikia drąsos ir pastangų Vydūno išmintį įvilkti į šiuolaikinę bendrinę lietuvių kalbą, įrašyti į skaitomiausias knygas – *vadovėlius.*

Ar rasime kur nors kitur apie *du skirtingus lyčių uždavinius?* Galbūt tik teologijoje. Argi nereikia to skelbti, kai lyčių klausimas tapo toks aktualus, kai jame tiek daug gluminančių, o daugeliui pažmoniškumą skatinančių naujovių? Kai kas mano, kad tai atseit pažanga, bet dauguma pasimetę ir tyli nedrįsdami ar nežinodami ką atsakyti. Vydūnas šiuo ir kitais klausimais yra tas, taip reikalingas *link žmoniškumo krepiantis orientyras.*

Galbūt visų Vydūno raštų ir nereikėtų perrašyti, tačiau kai kurias, minėtas knygas apie tautiškumą, apie sveikatą, jaunumą, grožę, o ypač apie vyro ir moters santykius, kurie yra bet kokios kultūros pagrindas, yra būtina, nes nuo to, manau, priklausys ne tik lietuvių tautos, bet ir visos Europos likimas.

Ne tik Lietuva, bet ir visa Europa sensta ir nyksta, dėl svarbiausios, bet nutylimos priežasties – *netinkamų santykių tarp lyčių.* Nors iš kitos pusės apie juos labai daug kalbama, tačiau *ne ta kryptimi.* Dabar propaguojami santykiai tarp lyčių padaro žmogų vergu to, kas yra žemiau už jį. Ir taip, vaikydamosis iliuzinės laisvės žmogus tampa *laisvės belaisviu.*

Apie šį paradoksą dar antikos laikais rašė Aristotelis. Žmogus pasirinkęs elgtis blogai, privalo sakyti sau besielgiąs gerai, kitaip jis negalėtų pasirinkti elgtis blo-

gai. Bet kuriam žmogui sunku susigyventi su moraliniu sugedimu, nes jis jaučia sąžinės priekaištus. *Moralinis sugedimas gali tapti priimtinas tik tada, kai jis yra pateisinamas – racionalizuojamas.* Racionalizacija – tai protu sukurtas pasiteisinimas.

Kai surandame pasiteisinimą – racionalizaciją, mes įtikiname save, kad anksčiau drausti troškimai dabar yra leistini. O tam geriausia tinka kalba, kai *tie patys dalykai ar veiksmai pavadinami kitais vardais.* Pastebėjime kokiais patraukliais vardais demokratinėje visuomenėje yra pavadinti ir vis naujai pavadinami pavergiantys ir nužmoginantys dalykai. *Atpažinti kas po jais slypi padeda Vydūno išmintis.*

Taip žmogus tampa vergu to, kas yra mažiau už jį patį, ir nuo ko jis nebegali atsiskirti. Su juo susitapatina. Vydūnas tai vadino *geismu*, kuriam žmogus vergauja. Tokia keista nesusivokusio žmogaus padėtis. Tam, kad žmogus susivoktų esąs tokioje keistoje padėtyje, ir būtini didieji žmonijos mokytojai, kurie žino *tikruosius daiktų ir dalykų vardus.*

Baigsiu alegoriniu palyginimu. Sūnus paprašė seno tėvo: Kol dar neišėjai, tėve, suteik man palaiminimą.

Tėvas atsakė: Mano palaiminimas tebūnie toks – aš tave palydėsiu pažinimo kelyje.

Sekantį rytą jiedu iš savo ankšto slėnio išėjo į erdvę ir visą dieną kopė į kalną. Saulė jau leidosi vakarop, kai jiedu pasiekė kalno viršūnę. Visa žemė, kur bežvelgtum, buvo nutvieksta saulės šviesos. Netrukus saulė nusileido ir viską apgaubė tamsa. Atėjo naktis. Tačiau *tamsoje žibėjo žvaigždės.*

Gal artimesnė pažintis su Vydūnu sustiprintų žvaigždžių, esančių kiekvieno žmogaus širdyje, šviesą?

Nusilenkėme Mažosios Lietuvos šviesuoliams

Ankstyvo ryto vėsą sušildžiusių pirmųjų saulės spindulių ir K.Donelaičio „priedermės“ žodžių palydėti, per 50 žmonių komanda leidomės į kelionę „Misija-Mažoji Lietuva“.

Pro Stalupėnus (Nesterova) pasukome Lazdynėlių–K.Donelaičio gimtinės link. Pasodinome ar atso-dinome, nes kai kurie ažuoliukai buvo nupjauti, dešimt ažuoliukų. Žemė, ištroškusi vandens, kieta, molinga - ar ji priims mūsų ažuoliukus? Prakitavo vyrai kasdami gilesnes duobes, į kurias pripylėme daug vandens ir Lietuvos žemių. Prižadėjo Gumbinės (Gusevo) lietuviai juos prižiūrėti, palaistyti. Sudainavome dainą „Nesprok, žalias ažuolėli“ ir padėję gėlių bei uždegę žvakutes prie paminklinio akmens klausėmės Šiaulių universiteto profesorės Džiuljetos Maskuliūnienės pasakojimo apie XVIII a. poeto sąsajas su šian-dienine literatūra. Pasigrožėję jau beveik prieš tris dešimtmečius so-dinta ažuolų giraitė, skubėjome į šventę Tolminkiemyje.

Alina Šalavejienė rašė: „Jau-dinantis, įsimintinas ir išskirtinis buvo apsilankymas Tolminkie-myje. Kaip ir kasmet šiauliečiai sutvarkė kapelius prie muziejaus-bažnytėlės, kuri atstatyta 1979 m. Jos vidų Izolina N. Lingienė išpuošė iš Lietuvos atvežtais pa-vasariniais gėlių žiedais. Vėl vyko gražus susitikimas su lietuviškas šaknis turinčiais vaikais, suvažia-vusiais iš įvairių Karaliaučiaus krašto miestų į literatūros ir mu-zikos šventę „Svečiuose pas Do-nelaitį“. Lietuviškų mokyklų Ka-raliaučiaus krašte nebėra (lietuvių ten liko vos 1,1 proc.), todėl dai-nas, poezijos posmus, kuriuos jie dovanoja atvykusiems iš Lietuvos, mokosi tik popamokiniuose būre-

liuose su mokytojais entuziastais.

Karaliaučiaus 35-tojo licėjaus mokytojas Algirdas Karmilavi-čius („krašto siela ir variklis“- taip rašė spauda) pristatė visus atlikė-jus, jiems ir jų mokytojams įteikė padėkas. Nuoširdžiai skambėjo lietuvių poetų eilės, dainos (net sutartinės), kanklių garsai. Už jau-dinančias akimirkas vaikams ir jų mokytojams dovanojome knygas, suvenyrus, saldinius. Džiugu, kad šiais metais Tolminkiemyje dar susirinko to krašto jaunimas, atsivežęs lietuvišką žodį, nors visą laiką sklando mintis apie jo tęsti-numą (ar dar bus, ar ilgai, o kaip po dešimtmečio?).

Po renginio kriptoje kasmet lankomas Kristijono Donelaičio kapas, pamerkiamos lietuviškos gėlės, Poeto atminimas pagerbia-mas tylos minute, aktorius Vladas Baranauskas pratęsė „Metų“ skai-tymą- šį kartą skambėjo originalus lietuviškas žodis.“

Atsisveikinę, „pakrautais aku-muliatoriais“ leidomės kelionėn į Gumbinę. Prie paminklo padė-jome lietuviškų gėlių, uždegėme žvakutes. Šalia esantis skverelis gražiai sutvarkytas. Šiame mieste K.Donelaitis buvo pakrikštytas ir ne kartą lankėsi. Iš ten pasukome į Karaliaučių.

Kitos dienos ryte iš Įsruties (Černiachovskio) atvyko Alek-sas Bartnikas, kuris supažindino mus su Karaliaučiaus miestu, jo įžymybėmis. Sužinojome daug is-torinių dalykų, kurie rašytiniuose šaltiniuose net neužfiksuoti.

Prie Liudviko Rėzos paminklo organizavome mini konferenciją. Pranešimą skaitė Lietuvos Edu-kologijos universiteto prof. Nijolė Leonora Kašelionienė, kuri sujun-gė prof. Liudviko Rėzos darbus ir kūrybą su Kristijonu Donelaičiu.

Šiais metais sukanka 200 metų nuo K.Donelaičio „Metų“ pirmojo Liudviko Rėzos leidimo. Aktorius Vladas Baranauskas paskaitė išli-kusias L.Rėzos eiles.

Grožėjomės atstatomu ir tvar-komu Karaliaučiumi. Katedroje mūsų laukė gidas, kuris supažin-dino su 1994-2005 m. restauruota katedra, jos istorija. Klausėmės vargonų muzikos koncerto, aplan-kėme Imanuelio Kanto kapą.

Per gerą pusdienį daug ko ir nesuspėjome pamatyti. Mūsų au-tobusas pasuko Įsruties link. Va-žiudamas kartu su mumis Alek-sas Bartnikas visą kelią kalbėjo apie pravažiuojamas vietas, pro autobuso langą Narkyčiuose (Meždurečje) pamatėme kalvą, kurioje 1273 m. žuvo prūsų vadas Herkus Mantas.

Toje vietoje lietuviai dau-giau kaip prieš porą dešimtme-čių H.Mantui pastatė paminklinį akmenį - "Sukapotą žaltį". Keletą paminklų matėme ir Įsrutyje (gra-žus paminklas Barklajui de Toliui, jis ten lankėsi, o gimė Lietuvoje).

Iš ten pasukome Ragainės (Ne-mano) link. Stabtelėjome prie 1397-1409 m. statytos Ragainės pilies griuvėsių. Pakilus į Mažvy-do kalnelį, mus nustebino gražus, naujai pastatytas metalinis kryžius, kurio statybą organizavo Tilžės (Sovietsko) kunigas Anupras Gau-ronskis visų parapijiečių lėšomis. Kalbant su juo telefonu, jis sakė, kad buvo gėda dėl vamzdyje įkišto medinio kryžiaus.

Pasilabinome ir su stačiatikių šventiku, kvietė užsukti, bet vėl tas skubėjimas. Kalnelis tvarko-mas, čia žadama kitais metais pa-statyti menišką medinį kryžių ar koplytstulpį. Tilžėje nors trumpam prisilietėme prie Vydūno, kurio pėdos įmintos miesto akmenėliuo-

Kristijonui Donelaičiui ir Liudvikui Rėzai

se. Dalis tų akmenėlių parvežta į Šiaulius ir paklota prie Povilo Višinskio paminklo.

Šiaulių universiteto studentė Ieva Kadžiulytė rašė: „Šis savaitgalis man buvo it poezijos pavasario šventė, nes poemos „Metai“ ištraukos buvo perskaitytos prancūzų ir ispanų (žinoma, ir lietuvių) kalbomis. Taip pat kelionės pabaigoje gavome dovanų - knygų. Man, filologijos studentei, knyga yra viena iš vertingiausių dovanų. Taigi ne tik Kristijono Donelaičio dvasia, bet ir poezija mane lydėjo visą savaitgalį.“

Kita studentė Gertrūda rašė taip: „Skirtingo amžiaus, išsilavinimo, profesijų, pomėgių žmonių grupė, kurią vienija K.Donelaičio kūryba. Tai perša mintį, jog nebūtina būti literatūrologu, kad pajustum artumą poeto kūrybai. Kiekvienas gali atrasti savitą santykį, ir štai dar vienas nenuginčijamas teiginys, kad mūsų tautoje Donelaitis

vis dar gyvas, vis dar nesvetimas, vis dar mylimas didžiulės žmonių grupės visoje Lietuvoje. Dėl šios priežasties, mano manymu, būtina plėsti Kristijono Donelaičio draugijos gretas, stengtis kuo labiau viešinti jos veiklą, nes kiekvienas, bent trumpam su draugijos veikla susipažinęs, žmogus parneša savo šeimoms, giminaičiams, draugams po bent kruopelę Kristijono Donelaičio šviesos.

Ir visiškai nebaisu šį procesą taip poetiškai pavadinti šviesa. Iš tiesų, draugijos nariai, o ypač nepailstanti vadovė Izolina neša kitiems kultūros šviesą. Mokyklose mokiniamis ir mokytojams reiktų bent kruopelės tos šviesos. Pirmą kartą po kelionės ir dabar norisi pasidžiaugti, kad man atsirado galimybė pajusti bent dalelę poeto buvusio gyvenimo pulso, parsivežti bent trupinėlį tos pačios šviesos savo šeimai, giminaičiams, draugams.“

Studentės Ieva, Gertrūda ir moksleivė Unė dėkoja geradariams Stanislavai Krugiškienei ir Broniui Krištupaičiui už 100 eurų dovaną - paramą. Visi dėkojame už didelę paramą „Šiaulių kraštui“, Šiaulių savivaldybei, galėjusiai skirti kelionei 80 eurų, taip pat „Rūtos“ saldainių fabrikui už dovanotus saldumynus, „Saulės delta“, LKF, Šiaulių krašto leidyklos direktoriui Hubertui Smilgiui už dovanotą knygą, vilnietei Laimai (pavardės nepasakė), traukinyje paaukojusiai 10 eurų vaikams saldainių pirkimui. Ačiū visiems talkos-šventės nuostabiems dalyviams ! Jeigu dvasioje sustiprėjome, pasidžiaugėme vieni kitais, pašviesėjome ir šviesą paskleidėme kitiems-tikslą pasiekėme.

*Izolina Natalija Lingienė,
K.Donelaičio draugijos Šiaulių
skyriaus pirmininkė*

Kelionės dalyviai prie paminklo L.Rėzai Karaliaučiuje. Asmeninio albumo nuotrauka

Gyveno Tolminkiemyje

1988 metų rugsėjo 14-ąją Maskvoje leidžiamame laikraštyje „Literaturnaja gazeta“ buvo išspausdintas grupės Lietuvos ir Rusijos rašytojų bei meno veikėjų pasirašytas laiškas, pavadintas „Gyveno Tolminkiemyje“. Laišką pasirašė Jonas Avyžius, Juozas Baltušis, Donatas Banionis, Alfonsas Maldonis, Artiomus Inozemcevas, Vytautas Martinkus, Vytautas Petkevičius, Mykolas Sluckis, Levas Ozerovas, Karaliaučiaus srities kultūros fondo vadovas rašytojas Jurijus Ivanovas.

Šiame laiške jo autoriai teigia, jog kiekvienam lietuviui labai brangus Kristijono Donelaičio atminimas, ir tie, kurie susiruošia aplankyti poeto muziejų, visada sako, jog važiuoja į Tolminkiemį, o ne į Čistyje Prūdy. Taip pat primenama, kad istorinėje atmintyje gyvi Tilžės, Ragainės, Stalupėnų, Įsruties miestų pavadinimai, kurie šiandien jau vadinami kitaip.

Laiške stebimasi, kad to krašto atstovai nori pavadinti Tolminkiemį Donelaičiu, o tai būtų visiškai nesusipratimas. Todėl šimtai žmonių pasirašo už tai, kad liktų Tolminkiemio pavadinimas, nes yra įrodyta, jog jis egzistavo nuo XVI amžiaus. Taip pat artėjant K.Donelaičio gimimo 275-osioms metinėms buvo siūloma gražinti Čistyje Prūdy senąjį Tolminkiemio pavadinimą.

Šalia spausdiname šio straipsnio laikraštyje „Literaturnaja gazeta“ kopiją.

DŽ informacija

ЛИТВА

ИЗ
ВЪ
ЦЕ

ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

14 сентября
1988 г.
№ 37 (5207)

ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ СССР

ЖИЛ В ТОЛЬМИНКЕМИСЕ

Письмо в редакцию

В РЯД ЛИ найдутся новые слова, чтобы рассказать, кем для литовца является Донелайтис, что он значит для культуры Литвы да и для всей нашей многонациональной культуры. Его творчество — один из тех великих родников, которые питают дух нации. Те места, по которым бродил поэт, маленький костел, в котором он служил и где был захоронен, — святыня для каждого литовца, для каждого советского человека, дорожащего нашим общим культурным достоянием.

Литовец, отправляющийся на воскресный отдых или на экскурсию, никогда не скажет «еду на Чистые Пруды», а только — «еду в Тольминкемис». Только так название места живет в нашем сознании. Только оно неразрывно связано с жившими и работавшими в нем деятелями культуры, среди которых Донелайтис — звезда первой величины.

В нашей памяти жив не только Тольминкемис, но и Тильже, Рагайне, Сталупеней, Исрутис. К сожалению, не найдешь сейчас этих названий на картах... Историческая же правда требует, чтобы эти имена — памятники людям, проживавшим тут столетиями, — из реальности нашей повседневной речи вернулись в реальность административную. Тольминкемис должен и официально остаться Тольминкемисом. Калининградцы согласны увековечить имя великого литовского поэта, но предлагают назвать Чистые Пруды... Донелайтисом. Почему? Не торжественный ли это реверанс в сторону творца взамен восстановления памяти, не фасадная ли это ретушь в ущерб освященной историей истине?

Сотни людей подписываются под письмами, озаглавленными «Только Тольминкемис». Ученые-литуанисты аргументированно доказывают, что Тольминкемис — старое селение, известное уже в XVI веке. Руководство фонда культуры Калининградской области одобряет предложение вернуть поселению старое название. Так в чем же дело?

К. Донелайтис жил и творил в Тольминкемисе, и только это название, как уже говорилось, может быть ему памятником. Восстановление прежнего названия Чистых Прудов явится одним из самых важных моментов подготовки к 275-й годовщине со дня рождения великого поэта, которая будет отмечаться в 1989 году. Такой шаг соответствовал бы и духу перестройки нашего общества.

Й. АВИЖЮС,
народный писатель Литвы,
лауреат Ленинской премии;

Ю. БАЛУШИС,
народный писатель Литвы;

Д. БАНИОНИС,
народный артист СССР;

А. ИНОЗЕМЦЕВ,
народный артист Литовской ССР;

А. МАЛДОНИС,
народный поэт Литвы,
секретарь правления СП СССР;

Ю. ИВАНОВ,
писатель, председатель фонда
культуры Калининградской области;

В. МАРТИНКУС,
председатель правления СП Литвы;

Л. ОЗЕРОВ,
поэт, заслуженный деятель
культуры Литвы;

В. ПЕТКЯВИЧЮС,
заслуженный деятель культуры
Литовской ССР;

М. СЛУЦКИС,
народный писатель Литвы

Учимся говорить по-литовски

(Продолжение. Начало в Но. 3(216))

На предыдущих уроках изменяли глаголы в разных выводных формах: в прошедшем однократном и будущем времени изъявительного наклонения, а также глаголы сослагательного и повелительного наклонения. Проверьте, умеете ли вы эти формы правильно употребить в предложении.

I. Неопределённую форму глагола замените формой, указанной в скобках.

1. **Paprašyti** (būsimoji 1. vns. 1 asmuo) padėti. / **Попросить** (1 л. ед. ч.буд. вр.) помочь.

2. **Prašyti** (tariamasis n. vns. 1 asmuo) pasakyti. / **Просить** (1 л. ед. ч.сослагат. накл.) сказать.

3. Kada **išvykti** (būsimoji 1. vns. 3 asmuo) traukinys? / Когда

отправиться (3 л.ед. ч. буд. вр.) поезд?

4. Kiek **kainuoti** (tariamasis n. vns. 3 asmuo) bilietas? / Сколько **стоит** (3 л. ед. ч. сослагат. накл.) билет?

5. Kiek **kainuoti** (būsimoji 1. dgs. 3 asmuo) du bilietai? / Сколько **стоит** (3 л. мн. ч. буд. вр.) два билета?

6. Kada **atvykti** (būsimoji 1. dgs. 1 asmuo) į Marijampolę? / Когда **прибыть** (1 л. мн. ч. буд. вр.) в Мариямполье?

7. Kada **atvykti** (būsimoji 1. dgs. 2 asmuo) į Įsrutį? / Когда **прибыть** (2 л. мн. ч. буд. вр.) в Исрутис?

8. **Atvykti** (liepiamosios n. dgs. 2 asmuo) į Tilžę. / **Прибыть** (2 л. мн. ч. повелит. накл.) в Тильже.

9. **Susipažinti** (liepiamosios n. dgs. 1 asmuo). / **Познакомиться** (1 л. мн. ч. повелит. накл.).

10. **Susipažinti** (liepiamosios n. dgs. 2 asmuo). / **Познакомиться** (2 л. мн. ч. повелит. накл.).

11. **Papasakoti** (liepiamosios n. dgs. 2 asmuo) apie save. / **Рассказать** (2 л. мн. ч. повелит. накл.) о себе.

12. **Papasakoti** (būsimoji 1. vns. 1 asmuo) apie save. / **Рассказать** (1 л. ед. ч. буд. вр.) о себе.

Неопределённая форма, от основы которой образуются выводные формы глагола, может иметь разные суффиксы. Эти суффиксы будут и в выводных формах глагола. В других основных формах глагола (в 3 лице настоящего и прошедшего однократного времени) гласные и согласные в суффиксах могут изменяться. В таблице представляем образцы суффиксов и суффиксальных глаголов и надеемся, что эти образцы послужат вам для обогащения вашего словарного запаса.

Veiksmazodžių priesagos/ Суффиксы глаголов (неопр. ф., наст. вр., прош. однокр. вр.) (bendraties, esamojo I, būtojo k. I.)	Pavyzdžiai / Образцы
-(i) uoti, -(i) uoja, -(i) avo	važiuoti, važiuoja, važiavo / ехать, едет(-ут), ехал(-а)
	dainuoti, dainuoja, dainavo / петь, поёт(-ют), пел(-а)
-(i) auti, -(i) auja, -(i) avo	keliauti, keliauja, keliavo / путешествовать, путешествует(-ют), путешествовал(-а)
	ragauti, ragauja, ragavo / пробовать, пробует(-ют), пробовал(-а)
-(i) oti, -(i) oja, -(i) oja	plaukioti, plaukioja, plaukiojo / плавать, плавает(-ют), плавал(-а)
	vartoti, vartoja, vartojo / употреблять, употребляет(-ют), употреблял(-а)
-oti, -o, -ojo	ieškoti, ieško, ieškojo / искать, ищет(-ут), искал(-а)
	žinoti, žino, žinojo / знать, знает(-ют), знал(-а)
-ėti, -i, -ėjo	norėti, nori, norėjo / хотеть, хочет(-тят), хотел(-а)
	girdėti, girdi, girdėjo / слышать, слышит(-ат), слышал(-а)
-ėti, -a, -ėjo	kalbėti, kalba, kalbėjo / говорить, говорит(-ят), говорил(-а)
-ėti, -ėja, -ėjo	didėti, didėja, didėjo / увеличиваться, увеличивается(-ются), увеличивался(-ась)
	mažėti, mažėja, mažėjo / уменьшаться, уменьшается(-ются), уменьшался(-ась)
-yti, -ija, -ijo	dalyti, dalija, dalijo / делить, делит(-ят), делил(-а)
-inti, -ina, -ino	sodinti, sodina, sodino / сажать, сажает(-ют), сажал(-а)
	maitinti, maitina, maitino / кормить, кормит(-ят), кормил(-а)
-enti, -ena, -eno	gyventi, gyvena, gyveno / жить, живёт(-ут), жил(-а)

Выполните задание и проверьте себя, умеете ли образовывать выводные формы глагола от суффиксальной неопределённой формы.

II. Суффиксальные неопределённые формы замените в скобках указанной выводной формой глагола.

1. **Važiuoti** (būsimojo l. dgs. 1 asm.) / Ехать (1 л. мн. ч. буд. вр.)

2. **Važiuoti** (tariamasis n. vns. 1 asm.) / Ехать (1 л. ед. ч. сослагат. накл.)

3. **Keliauti** (liepiamosios n. dgs. 2 asm.) / Путешествовать (2 л. мн. ч. повелит. накл.)

4. **Ragauti** (būsimojo l. vns. 1 asm.) / Пробовать (1 л. ед. ч. буд. вр.)

5. **Žinoti** (būsimojo l. vns. 1 asm.) / Знать (1 л. ед. ч. буд. вр.)

6. **Norėti** (tariamasis n. vns. arba dgs. 3 asm.) / Хотеть (3 л. мн. ч. или ед. ч. сослагат. накл.)

7. **Norėti** (tariamasis n. vns. 1 asm.) / Хотеть (1 л. ед. ч. сослагат. накл.)

8. **Kalbėti** (liepiamosios n. dgs. 1 asm.) / Говорить (1 л. мн. ч. повелит. накл.)

9. **Kalbėti** (būsimojo l. dgs. 2 asm.) / Говорить (2 л. мн. ч. буд. вр.)

10. **Gyventi** (būsimojo l. vns. 1 asm.) / Жить (1 л. ед. ч. буд. вр.)

Отвѣты

I. 1. Paprašysiu. 2. Prašyčiau. 3. Išvyks. 4. Kainuotų. 5. Kainuos. 6. Atvyksime. 7. Atvyksite. 8. Atvykite. 9. Susipažinkime. 10. Susipažinkite. 11. Papasakokite. 12. Papasakosiu.

II. 1. Važiuosime. 2. Važiuočiau. 3. Keliaukite. 4. Ragausiu. 5. Žinosiu. 6. Norėtų. 7. Norėčiau. 8. Kalbėkime. 9. Kalbėsime. 10. Gyvensiu.

(Продолжение следует)

Atminties žodžiai

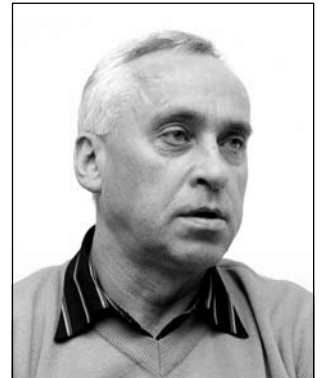
Lietuvių bendruomenė praėjusiais mėnesiais neteko daug brandžių asmenybių. Platesniu žodžiu rašome apie tris iš jų, labiau išskirdami tik tiesiogiai su Mažąja Lietuva, K. Donelaičiu susijusias veiklas.

Platesni Atminties žodžiai viešojoje spaudoje jau buvo parašyti Irenai Seliukaitei ir Aleksandrui Žaliui, tačiau pagarbiai prisimename juos keletu eilučių.

Irena Seliukaitė buvo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, gili ir darbšti kultūrologė, kraštotyrininkė, etninės ir regionų kultūros ekspertė, redaktorė, ilgametė Kultūros ministerijos darbuotoja, Lietuvos kraštotyros draugijos vadovė ir pažintinių tiriamųjų išvykų į Mažąją Lietuvą organizatorė, K. Donelaičio medalio "Širdings brolau" vertinimo komisijos narė, J. Basanavičiaus premijos ir Kultūros ministerijos ženklo „Nešk savo šviesą ir tikėk“ lauretė, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiaus kavalerė. Jinai gimė 1954.05.21 Lینگėniškėse (Prienu r.), mirė 2018.08.26 Vilniuje, palaidota Tverečiaus kapinėse.

Aleksandras Žalys - literatūrologas, filologijos mokslų daktaras, pedagogas ir rašytojas, vienas aktyviausių Klaipėdos universiteto steigimo iniciatorių ir kūrėjų, jo pirmojo Senato pirmininkas, Mažosios Lietuvos kultūros ir istorijos paveldo puoselėtojas, K. Donelaičio draugijos Klaipėdos skyriaus ilgametis pirmininkas, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos narys, išvykų į Tolminkiemį ir visą Mažąją Lietuvą organizatorius. Jis gimė 1951.10.26 Girininkuose (Šiaulių r.), mirė 2018.08.20 Klaipėdoje, palaidotas Raudėnuose (Šiaulių r.).

Ona Druseikaitė-Ruževičiūtė - lietuvių kalbos, literatūros ir etnokultūros fakultatyvų nepailstanti mokytoja Karaliaučiaus krašto mokyklose, lietuvių kalbos mokymo metodinės medžiagos fakultatyvams Mažoje Lietuvoje kūrėja ekspertė, persekiojimais neįveikta lietuvių kalbos, paveldo ir kultūros teisių Karaliaučiaus krašte gynėja, žurnalistė (rašiusi ir mūsų žurnalui), ANO Regioninės plėtros agentūros Nadruva (Įsrutyje) ir VšĮ Nemuno euroregiono Marijampolės biuro kultūrinių ir švietimo tarptautinių projektų vadovė, 2016 m. apdovanota K. Donelaičio medaliu "Širdings brolau" už lietuvių kalbos mokymą ir kalbos bei kultūros populiarinimą, tarptautinių kultūros ir švietimo projektų rengimą bei įgyvendinimą, lietuviškos tapatybės stiprinimą Mažajoje Lietuvoje - Įsrutyje (Černiachovske) nuo 2008 iki 2016 metų. Onutė gimė 1975.07.08 ir mirė Šiauliuose 2018.07.20, palaidota Ginkūnų kapinėse (Šiaulių r.).

Slaptingą laiko uždangą praskleidus

Donelaičio žemės legendų ir sakmių atgarsiai

Laimonas Inis
Rašytojas

Kaip Lietuvoj, taip ir čia – skaidrus upelių srovenimas, svaigi kalmelių aukštybė, tarsi užburta ir vis atgimstanti skaudi paslaptis...

Mažoji Lietuva... Ėjau nuo Donelaičio iki Rėzos, nuo Mažvydo iki Vydūno... nuo – iki... negi viską suminėsi! Gausiai gargždu apibertas tas kelias, giliom neužželiančiom rėvom išraižyta žemė, aplaužytom šakom debesis šukuojantys ažuolai... Visko čia yra, šioje Nadruvos, Skalvos, Pilsoto, Sembos, jau istorijos, o kartais ir užmaršties dulkėmis apneštose senosiose baltų žemėse.

Bet šį kartą kalba ne apie istoriją ir atmintį. Nors, tiesą sakant, ir apie tai.

Aš stengiausi išgirsti – kartais pasisekė, kartais - ne – slaptingą žemės balsą, iš senų senovės atsklindantį legendomis, sakmėmis, padavimais, uždegantį atmintį, sužadinantį vaizduotę.

Diena buvo saulėta, kaitri, ir ilgėjomės kuplesnio medžio pavėsio, o kaip tyčia kelias buvo nykus, vėjo gairinamas ir jokio šešėlio.

Staiga priešais akis susidabravo

Elmenio vagelė. Uždamas, šniokšdamas, šėldamas upelis veržėsi per akmenynus, nieko nebodamas urbėsi per krūmokšnių šaknynus link Daugupės.

Bet ne tiek nustebino Elmenis, kiek didelis ir platus, akimis sunkiai aprėpiamas akmenų laukas. Atrodė, tie akmenys iš kažkur suvilkti, sunešti, sumesti kaip papuolė, o kiti dailiai eilėmis ar grupėmis išrikiuoti. Mažiukai, delnan telpantys, ir dideli, sulig žmogumi ir dar viršesni. Įvairiausių spalvų, formų... lyg suakmenėjusių gyvų padarų skulptūros.

Bet juk taip ir yra! Antai tas susikūprinęs seneliukas – ne kas kitas, kaip dievulis Ganiklis. O prie liepto sulinkęs ir smuikelį po smakru pasikišęs, žinoma, Piemenėlis. Tuo jis brūkštels iš karklo vyties ir ašutų sumeistruotu griežikliu, ir pasipils smagūs garsiukai, maži greiti žvilguliukai, o Piemenėlis širdy pajus neapsakomą džiaugsmą ir liautis griežti jau nebegalės. Atsigavę burėukai, avinukai ir avikės, pasklis po plačią upelio lanką, o Piemenėlis, smuiko garsiukų nėsamas, ims kilti į dangų.

O kad išauštų balta dienele

Ir užtekėtų šviesi saulelė,

Kad pamatytčiau savo bernelį

Iš debesėlių atplaukiantį...

- *Kas čia dainuoja? – nustebobo piemenėlis. Iš rūko pakurėlių sklido tokie svajingi, tokie buriantys žodžiai.*

Piemenėlis dar labiau nustebobo, ant žalio kalno išvydęs balta suknele apsilikusią mergaitę. Ji tiesė rankas tarsi norėdama jį pagauti ir paslėpti savo mintyse.

Piktos pamotės raganos užburta, amžiams kalno tamsybėj gyventi pasmerkta, tik trumpą valan-

dėlę ji galėdavo išeiti ir plaukelius susišukuoti. Jeigu tokią valandėlę kas spėtų ją pamatyti, gal ir išvauduotų. Senelis Ganiklis žadėjo padėti.

Štai ir atplasnoja jos gelbėtojas...

Ilga, visokių nuotykių pilna toji sakmė “Dievulis Ganiklis ir Piemenėlis“, kuriai pradžią davė akmenų laukas netoli Gumbinės, prie Elmenio, - ją išspausdinau sakmių ir padavimų knygoje „Juodojo akmens laumė“, 2012 m.

O „Dangaus žvaigždėlė“ sukurti paskatino Liudviko Gedimino Rėzos 1825 m. į pirmąjį lietuvių liaudies „Dainų“ rinkinį įdėta eiliuota sakmė. Mūsų tautosakoje eiliuotų sakmių labai maža, o ši – apie Žemyną, žemės deivę, javų, gyvulių ir žmonių globotoją, nukėlė į senus laikus.

... Pilį priešai sudegino, visus jos gyventojus išžudė - gyva liko tik viena kunigaikštytė.

Verkė našlaitė, ašarom srūdama, vilgė žemele, karštai bučiavo, gailiai dejavo, prašė, maldavo:

- *Ak, Žemynėle, ak, gerutėle, kaip dabar būsiu, kaip aš gyven-siu? Nebeturiu nei motinėlės, nei tėvuželio, anei savo mieliausio bernuželio. Atverk savo sierą žemele ir priglausk varguolę mergelę.*

Deivei Žemynai pagailo bėduolės. Švelniai paglostė jos purią galvelę ir šitaip tarė:

- *Tau dar ne laikas manyje būti. Štai pasodink rožės kerelį. Te džiaugsmą laimužę atneš tau žiedeliais.*

... Migla palaistė, vėjelis pasupo – augo, vis augo lieknas medelis, stiebės į dangų...

O našlaitėlė, drąsos įgavus, ap-

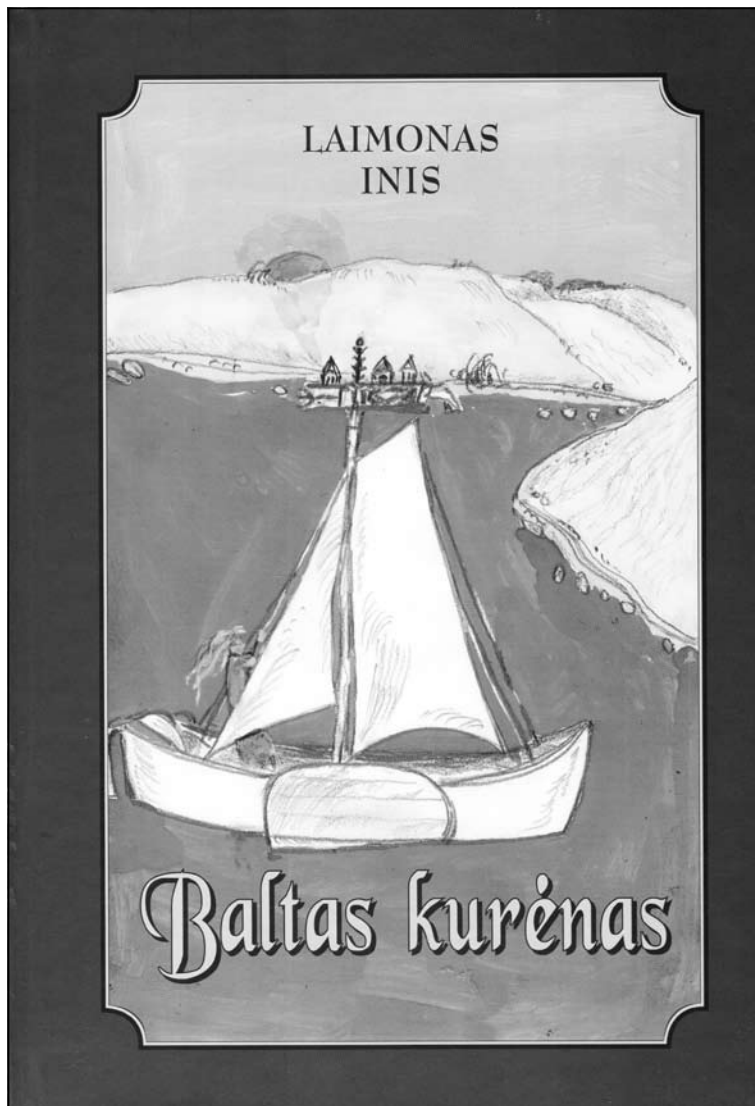
sikabino rožės stiebelį ir ėmė kopti. Štai vieną debesėlį praėjo, jau ir kitas toli už jos liko, štai ir trečią rankelėm pasiekė. Prieš akis atsivėrė dangaus grožybė... Dievo žirgytį pasibalnojęs, atlėkė vėju jos bernužėlis, baltas balčiausias dangaus angelėlis.

... Už debesėlių, už vėjų namelių, Mėnulio švieselėj švyti Sietynas, o skaisčiausias rožės žiedelis – mergelės širdelė – raudona žvaigždele žarai rytinei langelių šluosto, Saulei motulei keleli kloja, dega ir spindi savo berneliui...

O toliau – apie žemės ilgesį, karčias ašarėles, iš debesėlių pabirusias ir upeiliais tapusias. Čiulba paukšteliai, paupių slėniuose, gieda giesmelę Žemės mergelei, žvaigždele tapusia. Gieda giesmelę ir Žemynėlei.

Jos marškinėliai – balti beržynėliai, gelsvi plaukeliai – kviečių laukeliai, juodos blakstienos – sūartos dirvelės, raiba prijuostėlė – geltona pievelė, žviltrios akelės – žydri ežerėliai...

Baltų dievus ir deives, apeigas, papročius esu aprašęs ne vienoje sakmėje. Stabtelėjau Katinavoje. Tai nedidukas miestelis netoli Stalupėnų. Kaip ir daugelis kitų vietų, padavimais ir legendomis apipintas, dainomis apdainuotas. Ant Aukštojo piliakalnio kažkada buvusi šventovė. Kryžiuočiai krivi

nužudė, o vaidilutes išsivedė nelaisvėn. Vienai pavyko ištrūkti iš nelabųjų nagų. Ji maldavo Praamžių, vieną iš vyriausiųjų pagonių dievų, kad leistų pasilikti gimtinėje, kad ir guobele paverstą...

Eidamas takeliu, puslankiu apjuosusiu Katinavos kalną, Strazdanius visuomet patirdavo keistą palaimą ir svaigią būseną, kūnas pasidarydavo lengvas lyg pūkas, o širdį apimdavo sunkiai žodžiais nusakomas džiugesys - tuoj tuoj kalno viršūnėje išvys siūruojančią guobą...

- Dieve, kas gi čia dabar?

Ten, kur visuomet siūravo guoba ir šnarėdama jį sveikindavo, stovėjo mergina. Aukšta, liekna, baltu plevenančiu drabužiu ap-

sigobusi. Staiga ištiesė rankas, tarsi norėdama jį apkabinti, ir vaikas krūptelėjo.

- Kas tu ir iš kur atsi-radai? – vos vos sukru-tino lūpas.

- Aš tavęs laukiau. Jau šimtus metų laukiau... nes tik tu gali man padėti ir sugrąžinti gyvenimą...

Ar Strazdanius padės? Nepasakosiu sakmės turinio. Tegu tai lieka paslaptis. Gal kas susidomėjęs paims mano knygą, paskaitys „Strazdanių ir Katinavos guobą“ ir kitas sakmes bei padavimus.

O kaip neužkopti į Rambyną? Koks nuostabus nuo kalno kitos Nemuno pusės vaizdas, vos vos rūko gaubiami mažosios Lietuvos miestai Tilžė, Ragainė...

Kažkada ant stataus skardžio stūksojo nepaprastai graži ir didinga

milžino Nemuno pilis. Ji buvo taip aukštai į dangų iškilusi, kad pilkų debesų draikanos dažnai užkliūdavo už smailių bokštų. Milžinas Nemunas turėjo tris sūnus – Tilžių, Rambyną ir Vilmantą. Kartą pasiuntė juos pasižvalgyti po pasaulį. Grįždami kiekvienas parsinešė po ypatingą daiktą, nulėmusį jų likimą: Tilžius – kalaviją ir tapo drąsiu kariu, Vilmantas laumių padovano-tą stebuklingą varpelį, o Rambynas – sunkų akmenį, kurį pasiryžo pernešti per upę ir ant stačiojo kalno pastatyti aukurą dievams.

Dievo Perkūno padedamas, taip ir padarė.

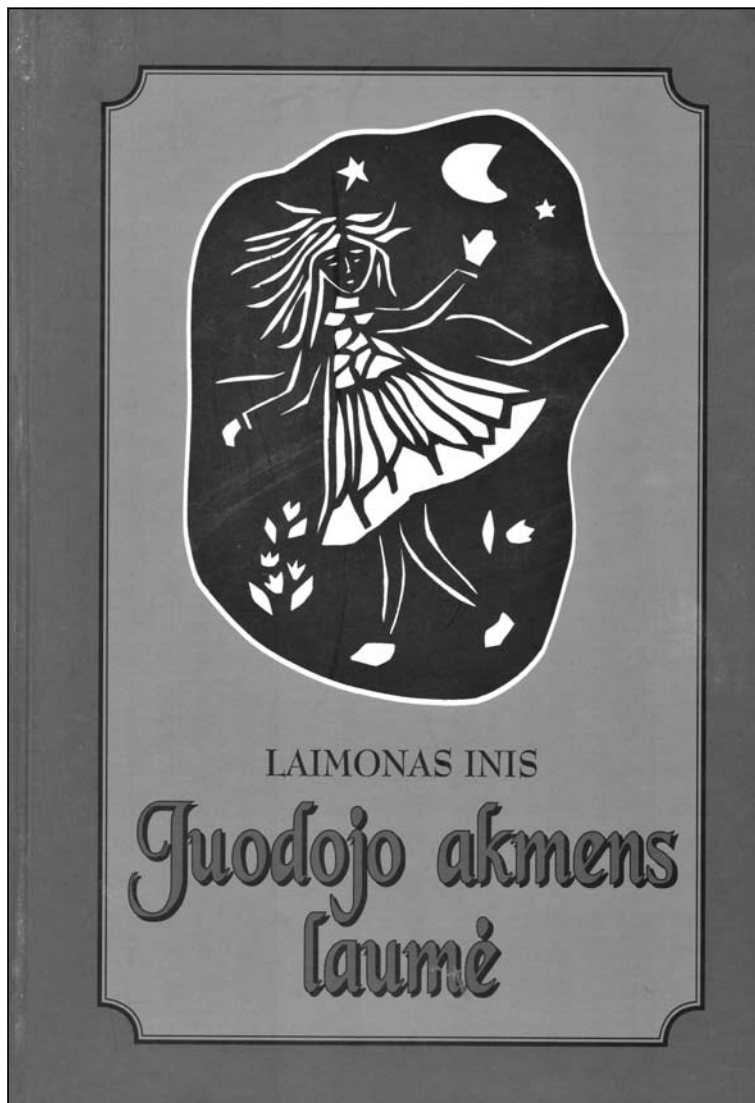
Daug visokių negandų patyrė Rambyno akmuo. Skaldytas, daužytas, degintas, bet neįveiktas liko, paslapčių ir burtų kupinas.

... Tyliom vasaros naktim, mėnesiui verpiant aukso siūlus, suverpetuoja, sukunkuliuoja Nemuno vanduo ir sumarguliuoja suvirguliuoja nedideli luoteliai kaip riešuto kevalėliai – tai laumės, o gal vaidilučių vėlės, atplaukia prie aukštojo kalno. Įsidrąšinusios lengvais žingsneliais užbėga į patį Rambyno viršų, apeina, šiltais delniukais apglosto akmenį, pašoka savo šokį ir vėl Nemunan sugrižta.

O kartais... o kartais nuo senojo Rambyno atsklinda sunkus atodūsis. Jis nuvilnija iki pat Ragainės, Tilžės ir dar toliau ir ištirpsta be garso, be atsako. Sako, tai dūsauja Rambyno akmuo, senus laikus ir savo kančias prisiminęs... (sakmė „Rambyno akmuo“ knygoje „Šerpaitis, vėjo dievaitis“, 2004 m.)

Taip jau susiklostė mano kūrybinė biografija, kad pastaruosius dvidešimt metų daugiausia laiko skiriu tautosakai, mitologijai, sakmėms, padavimams, legendoms.

Į mano kūrybos pasaulį „atėjo“ dešimtys dievų ir dievybių, taip pat milžinų, laumių, undinių, kipšų... Netradicinis, šiek tiek romantizuotas mano žvilgsnis į tolimą praeitį, pagonišką pasaulėjautą, baltų genčių ir Mažosios Lietuvos dvasinę bei istorinę kultūrą. Stengiuosi praskleisti slaptąją laiko

uždangą ir parodyti nepaprastai turtingą, įdomią, iki šiol mus žavinčią protėvių žemę, tikėjimus, magiją, stebuklus, išmintį.

Kuo daugiau gilinuosi į mitologiją, tuo geriau suprantu: tai nėra pasakos. Mitologija atspindi protėvių gyvenimą, kovas, tikėjimus, svajones, meilę, papročius, pačią gyvenimo ir žmogaus esmę. Mitologinis mąstymas – konkretus, glaudžiausiai susijęs su jausmais ir veiksmais, erdvės ir laiko santykis – apibrėžtas, pasakojama istorija – realybė, tik „pagardinta“ išmone ir fantazija.

Įdomių siužetų randu senosiose knygosė, išgirstu iš senolių ir kraštotyrininkų lūpų, sudomina archeologų radiniai, senųjų tradicijų, kalbos tyrinėtojų darbai.

Gera dešimtis mano sakmių ir padavimų susiję su Mažąja Lietuva, kaip aš sakau – Donelaičio žeme. Čia paminėjau tik keletą.

Tuo galėčiau ir baigti, bet vis dėlto dar noriu stabtelėti prie mitologinės sakmės „Aukšinis gaidelis gieda tris kartus“ (knyga „Sparnuotojo Nykštuko strėlė“, 2016).

Tai gana graudus pasakojimas apie Apsčio kunigaikščio ir jo dukrų Vilgailės ir Selmutės likimus.

Viskas kunigaikščiui Apsčiui gerai klojosi iki to laiko, kol briku atbildėjo kaimyno pilies jaunikaitis. Apstys jam piršo vyriausiąją dukrą, o kunigaikštis įsižiūrėjo Selmutę. Vilgailė baisiai supyko, visus prakiekė ir padegė pilį...

... Joninių naktimis, kai šviečia pilnatis ir visa Žemė spindi nuberta skaisčiais rasos karoliukais, nykiajame Apstės kalne galima išvysti nepaprastą vaizdą.

Ant aukšto skardžio po juodomis medžio šakomis glaustosi dvi merginos ir viena kitai šukuoja gaidį gano dailus jaunikaitis. O aplinkui vaikštinėja ir tarsi juos saugo daili moteriškaitė – žinoma, tai deivė Dalia, radusi būdą kaip iš degančios pilies išgelbėti nelaimingąsias merginas ir priglauti požemio slėptuvėje.

Trumpa Joninių naktis. Kai tik ima brėkšti rytas, sparnais suplazda ir garsiai pragysta aukšinis gaidys, ir viską apgaubia balsva migla...

Ne tik Apstę, bet ir visą Done-laičio žemę.

Rašytojo L. Inio knygų viršeliai

